इंगळाट

पुंडलीक नायक

रंगपाट

अपुरबाय प्रकाशन

पुंडलीक ना. नायक

नाट्यसाहित्य

नाटकां

※ खण खण माती ※ रक्तखेव ※ राखण ※ सुरींग ※ सूर्यसांवळ
※ देमान्द ※ मुक्तताय ※ शबै शबै भौजनसमाज ※ पिंपळ पेटला
※ श्री विचित्राची जात्रा ※ चैतन्याक मठ ना ※ आत्मवंचना

एकांकी/एकांकी संग्रह

※ गांवधनी गांवकार ※ चौरंग ※ आकाशमंच ※ दिगंत
※ वेंचीक कोंकणी एकांकी (संपादित)

बालनाट्य

※ रानसुंदरी ※ आळशांक वाग खातलो ※ शिवाचो बळी

रंगपाट

(कोंकणी रंगमाचयेचो नियाळ)

पुंडलीक नारायण नायक

अपुरबाय
प्रकाशन

RANGAPATT

Brief review of konkani Theatre

By PUNDALIK NARAYAN NAIK

प्रकाशन क्र. 49

पयली उजवाडावणी :
1992

उजवाडावपी :

हेमा पुंडलीक नायक
अपुरबाय प्रकाशन
बळवय, फोंडें, गोंय
403 401

छापपी :

हिरू नारायण नायक
अपुरबाय प्रिंटर्स
बळवय, फोंडें, गोंय
403 401

मुखचित्र :
श्रीधर कामत बांबोळकार

मोल :
18 / - रुपया

मांडावळ

दोन उतरां

☐ कोंकणी एकांकी : काल आनी आयज
1 – 26

☐ नाटक आनी कोंकणी रंगमाची
27 – 41

दोन उतरां

साहित्य अकादेमीन 'वेंचीक कोंकणी एकांकी' च्या संपादनाचो वावर म्हजेर सोंपयिल्लो. तो वावर करताना कोंकणी एकांकीचो म्हाका आरंभापासून अभ्यास करून तपशिल पुंजावचो पडिल्लो.

कोंकणी भाशा मंडळाच्या शिक्षकांखातीर आशिल्ल्या 'शिक्षक सनद' ह्या अभ्यासक्रमांत 'नाटक : एक पारखणी' ह्या विशयाचेर हांव व्याख्यान दितालों.

गोवा कोंकणी अकादेमीन 1992 वर्सा घडोवन हाडिल्ल्या 'साहित्य शिल्प शिबिरांत हांवें 'नाटक आनी कोंकणी रंगमाची' ह्या विशयाचेर पेपर सादर केल्लो.

त्या शिवाय नाट्यलेखन करताना नाटक, एकांकी, रंगमाची ह्या विशयाचेर हांवें स्फूट स्वरूपाचें बरोवपूय केल्लें. ह्या सगळ्या मजकुराचें संकलन म्हळ्यार हें 'रंगपाट' पुस्तक. कोंकणी एकांकी आनी नाटक हांचो नियाळ ह्या पुस्तकांत घेतला.

हो नियाळ सादारण 1990 मेरेनचो आसा हें वाचप्यांनी मतींत दवरचें.

कोंकणी रंगमाचयेवयल्या 'तियात्र' आनी 'खेळ-तियात्र' ह्या नाट्यप्रकारांच्या नियाळांचो आस्पाव ह्या पुस्तकांत करूंना. 'लोकनाट्य' ह्या प्रकारांत ताचो वेगळो विचार करचो पडटलो.

ह्या पुस्तकांत आधुनिक स्वरूपाची एकांकी आनी नाटक हाचोच विचार केला.

कोंकणी रंगमाचयेवयल्या अभ्यासकांक हें सुपुल्लें पुस्तक थोडें भोव उपकारा पडटलें अशी आस्त आसा.

पुंडलीक नायक

कोंकणी एकांकी : काल आनी आयज

एकांकी नाटचप्रकार

एकांकी हो एक नाटचप्रकार. तरीय तो एक आपलेपरीन स्वतंत्र असो प्रकार आसा. एकांकी आनी पुराय स्वरूपाचें नाटक हांचें नातें कथा आनी कादंबरी हांच्या नात्यावरी. कथा हें कादंबरीचें सुक्षीम वा मोटवें रूप न्हय तेचपरी एकांकी हो स्वतंत्र रचनातत्वां आशिल्लो एक स्वयंपूर्ण साहित्यप्रकार, नाटकाचें मोटवें रूप न्हय.

नाटक आनी एकांकी हे दोनय 'नाटचप्रकार' आशिल्ल्यान दोनांयमदीं सभावीकपणान कांय समान मूलतत्वां आसतात, जशीं तीं कथा आनी कादंबरी ह्या दोनांयनी आसतात. पूण एकांकी आनी नाटक ह्या दोनूय नाटचप्रकारांतल्या नाटचाचे जातिधर्म आनी आविष्कारतरा वेगवेगळचो आसतात.

'एकांकी' खेळ हांतूंत 'एक' हें उतर संख्या सांगता. पूण नाटचवस्तू, प्रसंग, व्यक्ती, वातावरण, संस्कार अशा जायत्या घटकांचे संख्येकडेन न्हय तर गुणात्मक 'एकत्वा' कडेन बोट दाखयता. सगळचो नाटचशक्ती एका केंद्रार हाडपी असो हो नाटचप्रकार. मर्यादीत वेळाभितर काळजाक भिडप, एकजिनसी परिणाम सादप ही एकांकीची मोख आसता.

एकांकी एकाच नेटान आनी दिकेन फुडें सरता. तांतूतलें नाटय, जी गती आपणायता ती गती खासा तिचीच आसता.

सुरवात जाता त्या खिणाक नाटचाच्या गाभ्याक भिडप आनी फुडें लेगीत त्या गाभ्याक मात्तूय धील सोडीनासतना आकार दीत वचप हें एकांकीचें खाशेलेंपण. बऱ्या एकांकीच्या आस्वादांतल्यान मेळपी समाधान हें, एखाद्रचा उत्कृश्ट पुराय नाटकांतल्यान मेळपी समाधानाप्रमाण संपूर्ण आसता. पूण नाटक आनी कादंबरी ह्या अदीक विस्तारीत आस्कळ - विस्कळ फाटभूंय आशिल्ल्या साहित्यप्रकारांची भव्यताय मात एकांकी वा कथा ह्या प्रकारांत येना.

मर्यादीत वेळाक लागून एकांकीकाराक रचनेतली शीस्त पाळचीच पडटा. आरंभाची धीलाय, थोडेभोव गरज नाशिल्ले संवाद, कृती आनी लेखनाचे दिकेविशिची थोडीलेगीत अनिश्चितताय ह्या गजालींतल्यान धडये एकाद्रें नाटक सावरत पूण एकांकी न्हय.

एकांकी सुरवेकूच उत्कर्षबिंदूक भिडटा आनी सतत त्याच पावंड्यार तिका अखेरमेरेन रावचें पडटा. सूचकताय, मोजक्यांच उतरांची शैली, प्रेक्षकांकडेन तत्काळ संवाद सादपाची तांक ह्यो गजाली खूब गरजेच्यो. तेखातीर लेखकाक आशयगर्भ नाटचवस्तू घेवंची पडटा. ती चड घुस्पागोंदळाची, मिश्र

स्वरूपाची आसूंक उपकारना. ती एकपोडीय आसची पडटा. नाजाल्यार खर परिणाम जावप कठीण. ह्या एकबीज स्वरूपाक लागून एकांकीत एकभाव आनी एकरस सामको गरजेचो थरता.

कथेभाशेनूच एकांकीक खंयचोच विशय वर्ज्य नासता. देखूनूच ती बहुरूपीण असूं येता. काव्यात्मक, प्रहसनात्मक, विनोदी, सामाजीक, राजकी, वैचारीक, तत्वचिंतनात्मक आदी जायत्या रूपांनी ती फुलता. पूण तिची कांय खाशेलीं बलस्थानाय आसात. देखीक : सुक्षीम नाटयाच्या चित्रणाक एकांकी हो प्रकार चड प्रभावी.

चड करून व्यक्तींव्यक्तींमदल्या भावसंबंदातलें सुक्षीमतरल नाटय सांपडावपी तांक खासा उल्लेखनीय. रहस्यनाटय आनी अतिमानूषी येवजण करपी नाटय हाकाय एकांकीचें माध्यम चड सोयीचें. कारण असल्या नाटयानुभावांतली उत्कंठताय आनी भयाचो तांण, मर्यादीत वेळांत सोंशीसारको आनी आस्वाद घेवपासारको आसता. एकांकी अनेक रूपांनी आकारूं येता. पूण एकाच वेळार हीं सगलीं रूपां ती घेवन येवंक शकना.

एकांकीच्या प्रयोगाच्या येसांत कलाकार, दिग्दर्शक आनी तांत्रिक आंगां भर पालतात हें खरें. पूण मुळांतूच Script दम नाशिल्ली आसल्यार प्रयोग तितलोसो रंगचोना. एकाद्रो मातब्बर दिग्दर्शक गुणी कलाकारांच्या आदारान, तांत्रिक Gimmicks करून प्रयोग फुलयता हें मान्य पूण असल्यो एकांकी वाचताना उबगण येता आनी Script बाबत म्हणपाचें कळटा. प्रयोग माचयेर चलताना तांतूत बऱ्या दिग्दर्शकाचें कसब अदींमदीं जाणवल्याबगर जशें रावना तशेंच बऱ्या लेखकाचेंय आसता. संहितेंत लेखक उठून दिसल्यारूच ती बरो एकांकी. हेर साहित्यप्रकारांवरीच एकांकी बरोवपी लेखकाकडेन हेरांक सांगपासारकें म्हत्वाचें कितेंतरी आसपाची गरज आसा. आपणा भोंवतणचे जिणेचो आपणाक होलमल्लो खाशेलो असो अर्थ ताका खबर आसचो पडटलो. फक्त एकांकीचो आकृतीबंध खबर आसून भागचेंना. एकांकीतलो आशय अर्थान भरिल्लो नासत जाल्यार ती एकांकी उखलापी थरतली.

संस्कृत एकांकी

संस्कृत एकांकीची परंपरा सामकी पूर्विल्ली. भरतमुनीन आपणाल्या नाटयशास्त्रांत नाटकांच्या रचनांचे धा प्रकार सांगल्यात. तातूंत भाण, व्यायोग वीथी आनी अंक हे चार प्रकार फक्त एकांकीचेच आसात. त्या भायर प्रहसन एकांकी आनी दोन एकांकी हांचोय आस्पाव आसा. विशिष्ट भावनाचे अभिव्यक्तीक फावो अशी रचनेची अंकसंख्या, पात्रयेवजण, रसनिर्मणी, शैली आदि बाबतींत मुखावयल्या नाटककारांक मार्गदर्शन घडचें देखून भरतमुनीन हें मार्गदर्शकतत्व

सांगिल्लें. देखीक - अंक हो एकांकी प्रकार दुखेस्तभाव प्रगट करपी तर वीथी ह्या एकांकी प्रकारांत सगळ्या रसांचो आस्पाव आसतालो. शृंगार आनी वीररसाची भावना व्यक्त करपी एकांकी प्रकार म्हळ्यार भाण. हो प्रकार एकपात्रीय आसलो. उपहास आनी परिहास घडोवपी प्रकाराक प्रहसन एकांकी म्हळ्ळां.

भरतमुनीच्या ह्या मार्गदर्शकतत्वांचो मुखावयल्या कोणा बरोवप्याक खास उपेग जाल्लो दिसना. मात त्या तत्वांचो गैरउपेग जाल्लो दिश्टी पडटा. संस्कृत नाटकांक जी प्रतिष्ठा लाबली ती एकांकी प्रकारांक लाबलीना. भास सारको एखाद्रो एकांकीकार हे गजालीक आडवाद थरलो. भासान महाभारताच्या आख्यानाचेर आदारीत प्रयोगशील आनी अभिव्यक्तीचे गुणविशेश आशिल्ल्यो पांच एकांकी रचल्यो.

मुखार संस्कृत परंपरेंतूच खंड पडलो. जिणेकडली तिची नाळूच तुटली. देखून संस्कृत एकांकी ही भारतीय भासांतल्या एकांकीक प्रेरणा दिवंक पावलीना.

आर्विल्ल्या अस्तंती वाङमयांतल्यान आधुनिक साहित्य प्रकारांक प्रेरणा लाबली, तशीच कोंकणी एकांकीक पाश्चात्य एकांकी प्रकारांतल्यानूच प्रेरणा मेळ्ळी.

लोकनाट्यांत एकांकी

1992 वर्सा मुंबय शारांत कोंकणी लोकांनी सादर केल्लो 'इतालियन भुरगो' हो खेळ, पयलो कोंकणी खेळ अशें मानतात. एका इतालियन ऑपेराचेर आदारीत असो तो ऑपेरा आसलो. ह्याच काळांत मुंबयत इंग्लीश नाटकांचे खेळ जाताले. हे खेळ मुंबयच्या कंपनी सरकारांतले नोकर-चाकर करताले. केन्ना केन्ना ह्या लोकांच्या मनोरंजनाखातीर इंग्लंडांतल्यान नाटकां सादर करप्यांचे पंगड मुंबयत येताले आनी आपणाले इंग्लीश खेळ दाखयताले. हेर भारतीय भासांवरीच आर्विल्ल्या स्वरूपाचो कोंकणी खेळ अस्तेंती भाशेच्या प्रभावानूच निर्माण जालो.

आर्विल्लो कोंकणी खेळ हो अस्तंतेच्या प्रभावान घडलो हें जरी खरें आसलें तरीलेगीत गोंयांत कोंकणी लोकनाट्याची परंपरा आसली. ह्या लोकनाट्याचो आनी संस्कृत नाटकाचो कसलो संबंद नासलो म्हळ्यार जाता. हांगासल्लें लोकनाट्य हें हांगचें प्राकृतीक रूप आसलें. तो भौसाचो कलाप्रकार आसलो. गुजराती 'भवाई,' मलबारचो 'कथकली,' महाराष्ट्राचो 'ललित' आनी 'दशावतार,' उत्तर प्रदेशाची 'रामलिला,' .बंगाल आनी ओडिसाची 'जात्रा,' ब्रज आनी मथुरेची 'रासलीला,' त्याचप्रमाण गोंयचे 'जागोर,' 'रणमाले' आनी 'तियात्र, खेळ-तियात्र' हे लोकनाट्यप्रकार आसात.

रचणुकेंत गोंयचे हे लोकनाट्यप्रकार एकांकी ह्या प्रकाराक चड लागिचे. 'जागोर' हें लोकनाट्य आमोरेर सुरू जाता तें फांतोडमेरेन चलता. तें इतलें लांब आसलें तरी ताची कथा लांब न्हय. कितल्याशाच पात्रांवरवीं कितलेशच

प्रसंग वेगवेगळे गुंथिल्ले आसतात. एक वा दोन पात्रां हांचेमजगतीं लोकसंगीताच्या तालार चलिल्लो प्रसंग हो एकांक स्वरूपाचोच थरता. अशा कितल्याशाच स्वतंत्र एकांकाची सांखळ म्हणजेच 'जागोर.'

गोंयांतल्या सत्तरी तालुक्यांत धावें ह्या गांवगिऱ्या वाठारांत चलपी 'रणमाले' हो लोकनाटचप्रकार असोच वेगवेगळच्या घटनांचो आनी पात्रांचो मेळ. हातूंत रामायण, महाभारत आनी हेर पुराणीक आख्यानांतलीं पात्रां, रंगमाचयेर एके हारीन पड्डयाभशेन उबीं रावतात. जें आख्यान सुरू जाता त्या आख्यानांतलीं पात्रां पड्डयामुखार वचून नाच, संगीत आनी संवादाच्या आदारान प्रसंग उबो करतात. हें आख्यान ल्हान स्वरूपांत आशिल्ल्यान तें एकांक कशें दिसता. एक आख्यान जातकच त्या आख्यांनांतली पात्रां आसा तशीं 'पड्डो' जाता आनी मागीर दुसरें आख्यान सुरू जाता.

'खेळ हो लोकनाटचप्रकार गोंयांत नातालां (Christmas), इंत्रुझ (Carnival) आनी पास्कां (Easter) ह्यावेळार पळोवपाक मेळटा. गांवातले उमेदी गडे हे खेळ रचतात आनी सादर करतात. 'जागोर' आनी 'रणमाले' हातूंत पारंपारिक आख्यानां आनी प्रसंग, वर्सांवों वर्सां तीच तीच आसतात पूण 'खेळ' मात चालू सामाजीक परिस्थितिचेर रचिल्ले आसतात. एक दोन घुमटां संगीताची बाजू सांबाळटात. हातूंतलो लेखनाचो पावंडो सुमाराचो. पूण उत्सवी वातावरणांत खोस निर्मुवपी विनोदाचो मसालो तातूंत आसता. हो खेळ गांवांगांवांत भोंवून खळयांत, तिठयार, इगर्जेमाचयेर अशा लोक जमपाच्या ठाण्यार करतात. ताका लागून ह्या नाटचप्रकाराचो अवधी वरापरस उणो आसता आनी रचनेचे नदरेन सदळ आसलो तरी तो, प्रकारान एकांक थरता.

'तियात्र' हो लोकनाटचप्रकार तीनेक वरांचो आसलो तरी तातूंत संगीताचेर म्हळ्यार कांतारांचेर (गीतां) चड भर आसता. मूळ कथा सामकी ल्हान आसता. लघुनाटक सोबूंये अशी. पूण मूळ कथेकडेन घटनेचे नदरेन आनी कलात्मक नदरेन कसलोच संबंद नाशिल्लो 'सायड शो' आशिल्ल्यान ताचो कालवधी वाडटा. अर्थात अशेतरेची भरताड हीच लोकांची मागणी आसता. 'सायड शो' काडून मूळ 'तियात्र' नियाळपाचो यत्न केल्यार रचनेचे नदरेन तीं लघुनाटकां वा एकांक थरतले. 'खेळ - तियात्र' non stop drama हो प्रकार मात पुराय स्वरूपाचें संगीत नाटक. आंगणात, मळार जावपी 'खेळा' चोच हो माचयेवयलो आविष्कार. 1950 उपरांत हो प्रकार सुरू जालो. ताका एकांक म्हणपाक जावचें ना. आकाशवाणीचेर हींच नाटकां लोकांचे मागणेक लागून मोटचा प्रमाणांत प्रसारीत जातात. 'तियात्र' आनी 'खेळ - तियात्र' हे लोकनाटचप्रकार वेवसायीक रंगमाचयेर घट बरे पांय रोमून आसात.

गोंयांत दशावतारी हो लोकनाटचप्रकार चलता पूण शंखासूर हें एकूच पात्र फकत विनोद निर्मुवपाखातीर कोंकणीत उलयता. बाकी सगळे मराठी भाशेंतल्यान

चलता. महाराष्ट्रांतल्यान गोंयांत आयिल्लो तो एक लोकनाटचप्रकार. निजाचो गोंयचो न्हय.

अस्तंती धर्तिची आर्विल्ल्या स्वरूपाची कोंकणी एकांकी आंग धरचे आदीं ती लोकनाटचांत पोसवली. मागीर पुराय नाटकाचो काळ आयलो. त्या काळांत एकांकी दोन अंकाच्यामदें वा आरंभाक चिरंगटली. थोडीशी हिणसावली. हिंदूचीं देवळां आनी मठ तशेंच किरिस्तावांच्यो इगर्जी हांचे भोंवतणी उत्सवानिमतान कोंकणी एकांकी, नाटकुलें, नाटिका जावन गोंदळ्ळी. पूण गायन, वादन ह्या कलाप्रकाराभशेन कोंकणी एकांकीक प्रतिष्ठाय लाबलीना आनी नामनाय मेळ्ळीना. फक्त दोन एकांकीकारांचो आडवाद. मंगळूरांतले लुईस मास्कारेन्हस आनी मुंबयचे बैंदूर देवराय अय्यगळ. ह्या दोन एकांकीकारानी इगर्ज आनी मठ-देवळाच्या प्राकारांतल्या एकांकीक प्रतिश्ठा दिली.

कोंकणी एकांकी हें कोंकणी समाजाच्या सांस्कृतिक अविष्काराचें एक आंग. पूण कोंकणी समाज हो भाशीक नदरेन एक आसलो तरी भौगोलीक नदरेन एक ना. समबिंबाचे (Identity) नदरेंतूय एक ना. धर्मिक नदरेन तो वांटला. हिंदू, किरिस्तांव आनी मुसलमान असो विभागला.

कोंकणी मनीस मूळ कोंकणचो. गोंय हें तागलें केंद्र. पूण इतिहासीक अपघाताक लागून तो फाफसलो. गोंयांत पूर्तुगेजांनी वाटावाटी सुरू केली, ताका लागून हे लोक कर्नाटक, केरळ राज्यांनी पळून गेले. पोटा-पाण्याखातीर आनी शिक्षणाखातीर मुंबय महानगरांत वचप्यांचीय संख्या खूब व्हड आसली. कोंकणी लोक जंय गेले थंय ताणी आपणाली कोंकणी भास सांबाळ्ळी. कर्नाटकांत ताणी कोंकणीखातीर कन्नड जाल्यार केरळांत मलयाळम लिपी आपणायली. गोंयांत पुर्तुगेजभाशेच्या प्रभावाक लागून, बाटिल्ल्या किरिस्तांव लोकांनी रोमी लिपीचो स्वीकार केलो. आपणालें सांस्कृतिक दायज ताणी हेच लिपीन उतरायलें.

भाशेचे नदरेन अखंड आशिल्लो हो समाज लिपी, धर्म, जीवनपद्धत (Life style)हांचे नदरेन विखंड आसा. तागेले सांस्कृतिक जिणेचो वेध घेतना ह्यो गजाली मतित घेवच्यो पडटात.

कोंकणी मनीस गोंय, मुंबय, कर्नाटक आनी केरळ अशा चार राज्यांनी वांटून गेला. सगळचांत चड कोंकणी लोक कर्नाटक राज्यांत आसात हें जरी खरें आसलें तरी गोंय हें सगळचा कोंकणी लोकांचें आनी कोंकणी प्रदेशाचें केंद्र थरलां. सांस्कृतिक आनी साहित्यिक मळावयल्या प्रयोगांक आनी अविष्कारांक गोयांतूच बेसबरी पोसवण लावल्या. कोंकणी एकांकीचे आयजवेरचे वाटचालीचेर नदर मारताना गोंय होच तिचो केंद्रबिंदू थरता.

आचार्य नायक आनी आर्विल्ली एकांकी

आधुनिक स्वरूपाची पयली एकांकी रामचंद्र शंकर नायक हाणी

बरयली. तिचें नांव 'चवथिचो चंद्र.' हे एकांकीक पुस्तकांत दोन आंकी खेळ अशें म्हळां तरी लेगीत एकवटीत परिणाम सादपाचे नदरेन ती एकांकी. चवथ आनी पंचम अशा दोन दिसांच्यो घडणूको दाखोवपाखातीर ही तंत्रीक मांडणी केल्या. ता. 21 डिसेंबर 1934 दिसा, पणजेंत 'अनियांव आकादेमि' संस्थेच्या वर्सादिसा, संस्थेच्या वांगड्यानी ही एकांकी एक मौज म्हण सादर केली. उपरांत दुसऱ्या वर्सा म्हळ्यार 1935 वर्सा ती पुस्तक रूपान छापली. दोन वर्सां हे एकांकीचे कोणकोण ते मुंबयमेरेन प्रयोग जाले अशें पुस्तकाचे प्रस्तावनेंत नमूद केलां. तेच उदेदीन बरोवप्यान मुखावयली एकांकी बरोवपाक घेतली आनी रामचंद्र शंकर नायक ऊर्फ राणू नायक कोंकणी एकांकीचे पयले वयले तशेंच एक समर्थ एकांकीकार जाले. तांगेल्या 'चवथिचो चंद्र' चे निर्मणेची गजाल खूब मजेशीर आसा. मुदलाक ही एकांकी कोंकणी भाशेची वा रंगमाचयेची सेवा घडची म्हण बरोवंक नासली. वामन रघुनाथ शणै वर्दे वालावलकार ऊर्फ शणै गोंयबाब हो एकलो एकसुरो शिलेदार 1925 पासून कोंकणी भाशेचो पाखो धेवन कोंकणीच्या विरोधकांकडेन झगडटालो आनी साहित्य निर्मणी करतालो. कोंकणी ही मराठीची बोली नासून ती एक स्वतंत्र भास म्हणपाचो तांचो आग्रो आसलो. शणै गोंयबाबांच्या मताची फकाणां मारचीं म्हण नायकानी ही एकांकी रचली. कोंकणीतल्या कारवारी, अंत्रुझी, सास्टी, बारदेशी अशा बोलीभाशांतले संवाद आशिल्लीं पात्रां निर्मिलीं आनी 'खंयची कोंकणी खरी तें सांगात ?' असो एक प्रश्न कोंकणीच्या समर्थकांमुखार मांडलो. परिणाम मात भलतोच जालो. एकांकी खूब परिणामकारक थरली आनी निजाचे भाशेचें बळगें खासा बरोवप्याकच होलमलें आनी मागीर नायक कोंकणी सरस्पत रचपाच्या वावराक निश्ठेन वावुरले. तांच्या वावराचो गौरव म्हण आधुनिक कोंकणी साहित्याचो रचनाकार शणै गोंयबाब, हाणी रामचंद्र शंकर नायकांक 'आचार्य' ही भौमानाची उपाधी लायली.

कोंकणी एकांकीच्या संदर्भांत अशेच तरेची उल्लेख करपासारखी एक गजाल त्याच काळाच्या अदमासाक घडली. प्रो. बाळकृष्ण सावर्डेकार हे गोंयांतल्या मराठी भाशेच्या समर्थकांमदले आनी साहित्यिकांमदले एक. कोंकणीच्या साहित्यिक वावराक ताणी तांचे मुस्तित 'सुताची गिरण' म्हळ्यार दिवाळ्याचो वा पिशांचो धंदो म्हण कुस्कुटायलें. कोंकणीच्यो भगल्यो मारतां मारतां ताणी कोंकणीत थोडेंभोव बरयलें. तातूंतली एक रचना 'खुंटये भाटातलें शियाळें' ही आसा. हे रचनेक पुराय स्वरूपाची एकांकी म्हणपाक जायनासतना पूण ती संवादांनी भरल्या. त्या काळावयल्या भाटकार आनी मुंडकारांचे जिणेचे संबंद भोवच नाजूक धाग्यांनी विणपाचो बरोवप्यान यत्न केला. देखून तातूंत गोडी आयल्या. निजी साहित्यिकाचे गूण ते रचनेंत दिश्टी पडटात. बरोवप्याच्या मरणाउपरांत 25 वर्सांनी ही रचना 'कोंकणी'च्या (1962) अंकांत उजवाडा आयली.

शणै गोंयबाब हाणी 'अरेबियन नाइट्स' मदल्या अबु हसनाचे काणयेच्या आदारान रचिल्लें 'झिलबा राणो' हें नाटक 1933 वर्सा मुंबयत रंगमाचयेर आयलें. हांगासरूच आधुनिक कोंकणी नाटकाचें मुळावण पडलें आनी मागीर एका वर्साउपरांत शणै गोंयबाबांचे प्रेरणेनूच आचार्य रामचंद्र शंकर नायक कोंकणी एकांकी बरोवपाक लागले.

1930 च्या दशकांतूच मराठींत राम गणेश गडकरी आनी दिवाकर हाणी एकांकी लेखनाक हात घाल्लो. जाल्यार ईश्वर चंदर नंदा हाणी 'दुल्हन' नांवाची पयली पंजाबी एकांकी ह्याच काळांत बरयली. ज्या काळार कांय मुखेल भारतीय भासांनी एकांकी प्रकार रूजवणा आयलो त्याच काळार आविल्ली कोंकणी एकांकीय जल्माक आयली.

'चवथिचो चंद्र' च्या उपरांत नायकानी 'रायबाऱ्याची व्हाड्डीक' ही दुसरी एकांकी बरयली. 1956 मेरेन ताणी आनीक पांचेक एकांकी बरयल्यो.

तांगेली 'दामू कुराडो' हो एकांकी खुबूच गाजली. उत्सवानीं आनी सतिनी हालींसरगाक लेगीत तिजे प्रयोग जावपाक पावल्यात. एका पुर्तूगेज खेळाचेर आदारीत 'सोनुदादालो संवसार' हीवूय एकांकी विनोदी. मूळ जर्मन खेळाचो पुर्तूगेजींतल्यान केल्लो अणकार म्हळचार 'एकापरस एक हटी' आनी आनीक एक अणकार म्हळचार 'म्हजो सर्गार आशिल्लो घरकार'. ह्यो सगळचो एकांकी प्रहसनात्मक. आडवाद फक्त 'एक हजार आनी तेअीस' हें एकांकीचो. झ्युलियु दान्तश हांच्या खेळाचेर आदारीत गंभीर स्वरूपाची ही एकांकी. त्या भायर मुंबयसावन भायर सराी 'साद' च्या आगोस्त 1953 च्या अंकांत तांगेली 'शिकयिल्ली शिकवण' ही एकांकी उजवाडा आयल्या. एक दोन बालसाहित्याचीं पुस्तकां सोडलीं जाल्यार नायकानी बरयल्यो त्यो फकत कोंकणी एकांकी. शणै गोंयबाबाचे मुस्तित वाडिल्ल्या आचार्य रामचंद्र शंकर नायक हांचें भास सामकी घांसून पुसून निवळ केल्ली. म्हणण्या-ओपारीन ती भरल्या आनी असली भास पात्रांच्या तोंडांत घातिल्ल्यान तीं पात्रां सजीव जाल्यांत. तांगेल्यो एकांकी हे स्वतंत्र प्रज्ञेचे आविष्कार कशे दिसतात. रूपांतरीत म्हण हाणी, उल्लेख केला म्हणूनूच त्यो कळपाच्यो. कोंकणींत उतरायताना ताणी तांकां सामको कोंकणी साज चडयला. शणै गोंयबाब हाणी परकी भाशेंतलीं नाटकां कोंकणींत हाडटाना असोच यत्न केल्लो आनी तो भोव फळादीक जाल्लो. शणै गोंयबाबालीं 'पोवनांचें तपलें,' 'मोगाचें लग्न,' 'झिलबा राणो' हीं नाटकां म्हळ्यार रूपकाराचे बऱ्यांतले बरे नमुने.

कोंकणी नाटयरचनाचे बाबतींत आचार्य रामचंद्र शंकर नायक हे शणै गोंयबाबापरस आंगूळभर वयर उरता. शणै गोंयबाबा या रचनांनी सगळीं पात्रां एकूच प्रमाणभास उलयतात. मात नायकांच्या नाटकांतल्या पात्रांची भास, तांची जात, धर्म, वांठार तांगेलो सामाजीक थर नतित धरून बरयल्या म्हणपाचें कळटा.

पात्रांचे रेखाटण जिवें तट्ट्टीत जावपाखातीर अशे तरेच्या संवादांची गरज आसता. ती नाटयकृती वास्तवाच्या चड लागीं वता.

संवादांतलें घोटीवपण, भाशेची गिरेस्तकाय, वास्तव पात्रां आनी पात्रांतले व्यक्तिविशेश ह्या गुणांक लागून आचार्य रामचंद्र शंकर नायक हांची एकांकी 1975 मेरेन म्हळ्यार सुमार चाळीस वर्सां कोंकणी रंगमाचयेर रंगत रावली.

विसाव्या शेकडयाच्या मदेकार गोंयांत रामचंद्र शंकर नायक हांचे तांकीचो दुसरो एकांकीकार जालोना. विनोद निर्मणी करून फकत हांसोवपाचें काम करपी कांय संवादबाज आनी प्रयोगक्षम एकांकी तयार जाल्यो. पूण साहित्यिक कसाक उतरपी एकांकी जाल्यो नात. वसंत कारे हांगेली 'रिटेदाद' ही फार्सिकल एकांकी ह्याच समयार उजवाडा आयली. मुखार ताणी फार्सिकल धर्तिचेरूच 'नबत' बरयली आनी ती 'साद' (फेब्रेर 1954) च्या अंकांत उजवाडा आयली. 'रवळू पैलो दिवटो' नांवाची गोपिनाथ विसू आरसेकार हाणी बरयिल्ली एकांकी 1944 वर्सा, जाल्यार डी. व्ही. काणेकार हांगेली 'म्हाळूदादाली फुकगी' नांवाची एकांकी 1951 वर्सा पुस्तकरूपान आयिल्ल्याचो उल्लेख मेळटा.

लुईस मास्कारेन्यस हांगेलें काव्यनाटक

1948 वर्सा कर्नाटकांतल्या मंगळूर शारांत कोंकणी भाशेंतलें एक शैलीदार काव्यनाटक उजवाडा आयलें. ताचे रचनाकार आशिल्ले लुईस मास्कारेन्यस. हांकां कोंकणीतल्या कन्नड लिपयेंतल्या काव्याचो 'बापूय' अशें मानतात. ताणी 'कोंकणी दिरवें' ह्या पत्राचें संपादन करून मंगळूरांत कोंकणी साहित्याक प्रतिष्ठा दिली. ताणी बरयिल्लें काव्यनाटयूच तांगेले प्रतिभेचो मुकूटमणी थरलें.

मंगळूरांत त्या वेळार ल्हान व्हड नाटकां जातालीं. तीं नाटकां पळोवन ते बेजारले. ते संबंदी ताणी बरयलां "लोकाक पोटभोर हासोवचो एकच इरादो जाल्लेवरी, फडपशी चेष्टाय आनी काट उलौणे भोशिल्ले ताळमूळ नातल्ले खेळ दाकैल्ल्यान नहिंच आमचे भाशेक, बगार पोळेतल्यांची अभिरूचयी आमी सकैल देवयतांव. लोकाची रुच अंच हाडिजय जाल्यार, आमचीं नाटकांयी नाजूक जाय जाय."

हीं उतरां ताणी अधिकारवाणीन सांगलीं आनी कोंकणी नाटकांवयलो आपणालो अधिकार सिद्ध करून दाखयलो. पोरण्या तेस्तामेंतातले घडणूकेचेर ही एकांकी रचल्या. सर्वेस्वराच्या आदेशाप्रमाण पालेस्तीनांतलो आब्रांव पात्रिकार्य आपल्या एकल्या एकसुऱ्या पुताक इजाकाक, देवाक बळी भेटोवंक व्हरता तो प्रसंग एकांकीत उत्कटतायेन मांडला. मुदलाक नाटचपूर्ण अशे कथेक काव्यात्म संवादाचो बाज मेळिल्ल्यान एकांकी 'काव्यनाटय' हे पदवेक पावल्या. एकांकीच्या

आरंभाक 'आदिवचन' आनी शेवटाक 'आखेरवचन' आसा. ते मुस्तित नाट्यरचनांक सुरवातीक प्रास्तावीक आनी निमाणेकडेन देखदिणो समारोप आसतालो ताची झळक हे एकांकीत पळोवपाक मेळटा.

मुंबयत एकांकीची चळवळ

1950 ते 1960 हें दशक कोंकणी एकांकीच्या इतिहासांतलें म्हत्वाचें दशक थरता. ह्याच दशकांत कोंकणी एकांकीची चळवळ सुरू जाली. पूण ते चळवळीची सुवात मात गोंय न्हय, तर मुंबय शार.

ह्या दशकांत नवकथा, नवकविता, नवसमिक्षा अशा प्रकारांचो उदेव भारतीय भासांनी जावपाक लागिल्लो. कलेकडेन पळोवपाची आनी तिजो आस्वाद घेवपाची एक नवी नदर तयार जाताली. मुंबय हें मराठी साहित्याचे प्रक्रियेचें एक केंद्र आशिल्लें. ह्या काळांत मराठी एकांकीन नवें मोडण घेतलें. पु. ल. देशपांडे, विजय तेंडुलकर सारके लेखक नव्यो संहिता रचपाक लागले. आत्माराम भेंडे, दामू केंकरे, भालबा केळकर, विजया मेहता सारक्या नाटयदिग्दर्शकांनी एकांकी प्रकाराची खाशेली प्रतिमा सिद्ध केली. ह्या काळांत मराठी एकांकीच्या प्रकारांत नवे नवे प्रयोग जाले. 'भारतीय विद्या भवना'त घडोवन हाडिल्ल्या आंतर महाविद्यालयीन एकांकीच्या सर्तिच्या प्रयोगांत संहितेचे, अभिनयाचे आनी तंत्राचे बाबतींतले हे बदल स्पश्टपणान दिसपाक लागले. एक नवें चैतन्य रंगमाचयेर फांकलें आनी ताचेंच पडबिंब कोंकणी एकांकीत पडलें.

पूण 'भारतीय विद्याभवन' ज्या भासांत आंतर महाविद्यालयीन पावंडचार एकांकी सर्ती घडोवन हाडटालें तातूंत कोंकणीचो आस्पाव नासलो. ती संद मराठी, गुजराथी, हिंदी आदी भाशांकूच मेळटाली. मुंबयतल्या कॉलेजांनी त्या काळार कितलेशेच गोंयकार विद्यार्थी तेचपरी कर्नाटक राज्यांतले कोंकणी विद्यार्थी शिकताले. ताणी एकठांय येवन दोन म्हत्वाच्यो गजाली केल्यो. पयलीं ताणी आपणाल्या कॉलेजानी कोंकणी 'वाङमय मंडळां' घडयलीं. दर एका मंडळाचो प्रतिनिधी वेंचून कोंकणी नाटक समिती वेंचली आनी ते समितीचे वतीन मुंबतय 'भारतीय विद्या भवन' चे धर्तिचेर आंतर महाविद्यालयीन कोंकणी एकांकी सर्त घडोवन हाडली. त्या काळार ताका 'कोंकणी नाटयमहोत्सव' अशेंच म्हणटाले.

दुसरी म्हत्त्वाची गजाल म्हळयार ह्याच कोंकणी विद्यार्थ्यांनी 'विद्या' नांवाचें आंतर महाविद्यालयीन कोंकणी वर्सुकी नेमाळें सुरू केलें आनी तातूंत कोंकणी विद्यार्थ्यांचें साहित्य उजवाडा हाडलें. कांय नव्यो एकांकीय ह्या नेमाळयांतल्यान उजवाडा आयल्यो. 1960 मेरेन 'विद्या' चे एकूण चार अंक भायर सरले.

ह्याच दशकांत म्हळयार 1952 वर्सा मुंबय आकाशवाणीवयल्यान कोंकणी

कार्यावळीचें प्रसारण जावपाक लागलें. गोंयच्या स्वातंत्र्याचो पुरस्कार करपी नभोनाटयां मुंबय आकाशवाणीचेर कोंकणीतल्यान प्रसारीत जावपाक लागलीं. तांचो रूपकार कोंकणी एकांकीकडेन जुळटो आसलो.

कोंकणी साहित्याक पोसवण दिवपी आनी कोंकणी एकांकीक नवो घाट दिवपी तो काळ आसलो. कोंकणीच्या साहित्यिक मळार उपरांत नामना जोडिल्ले शंकर भांडारी, सुमंत केळेकार, हरदत्त खांडेपारकार, अ. ना. म्हांबरो, उदय भेंब्रो, किसन कामत हे बरोवपी त्या काळार विद्यार्थी आसले आनी हो रचनात्मक वावर करताले. मुंबयतलीं सात/आठ कॉलेजां ह्या सर्तिनी वांटो घेतालीं. ह्यो सर्ती सुरवातीक 'साहित्य संघाच्या' ओपन थेअटरांत आनी उपरांत भारतीय 'विद्या भुवनां'त जातालयो.

हेर भासांच्या बरोबर ह्यो कोंकणी सर्ति जाल्ल्यान सभावीकपणान कोंकणी एकांकीची तुळा हेर भासांकडेन जाताली. सादरीकरणाचे नदरेन कोंकणी एकांकी खंयच उगी पडलीना. हेर भासांतलें रंगमाचयेवयलें नवें तंत्र, बदल, प्रयोग आदिंचो तिका लाब जालो.

ह्या सर्तिनी जांच्या एकांकीचे प्रयोग जाताले ते बरोवपी म्हळ्यार आचार्य रामचंद्र शंकर नायक. तांगेल्या 'दामू कुराडो' 'सोनूदादालो संवसार' हाचे प्रयोग परत परत जाताले. रघुवीर राम नेवरेकार ह्याच काळांत बरोवपाक लागिल्ले. तांगेली 'कोडू निंबु' ही एकांकी किसन कामत हाणी 1958 वर्सा बसोवन सर्तिनी सादर केली आनी ती जैतिवंत थरली. ती विनोदी स्वरूपाची आसली.

किसन कामत

ह्या एकांकी सर्तिक लागून एकांकीकार जावपाक पावले ते किसन कामत.

जे. जे. ई. महाविद्यालयांत शिकपी हो कॉलेजविद्यार्थी. चित्रकार आनी अभिनयाची जाण आशिल्लो नट. एकांकीनी कामां करतनाच सर्तिची गरज म्हण ताणी एकांकी लेखनांक आरंभ केलो. 'दोन आनी दोन' नांवाचो तांगेलो चार एकांकीचो संग्रह पुस्तकरूपान उजवाडा आयला. तातूंतल्यो 'बाप्पा मुंबय बता' आनी 'बाप्पा खंवसता' ह्यो दोन विनोदी जाल्यार 'पळसाक पाना तीन' आनी 'ही स्रापाची सृष्टी' ह्यो दोन एकांकी गंभीर स्वरूपाच्यो आसात. आकाशवाणीखातीर बरयिल्ल्यो आनी माचयेर प्रयोग जाल्ल्यो तांगेल्यो आनीकूय कांय एकांकी आसात. नामनेचे दिग्दर्शक दामू केंकरे तांगेल्या एकांकीविशीं बरयतना, प्रयोगक्षमतेच्या कसाक पुरायपणान उतरपी एकांकी, असो निर्वाळो दितात आनी तो सामको खरो आसा.

आयजवेरच्यो एकांकी ह्यो वेळाचे नदरेन एकांकी आसल्यो. केन्ना केन्ना

त्यो लवुनाटक वा नाटिका ह्या स्वरूपाच्योय आसल्यो. पूण किसन कामतीली एकांकी ही मदीं पड्डो घालीनासतना वा काळोख करून देखाव वा प्रवेश बदली नासताना सलगपणान चलपी एकांकी आसली. एकांकीचें मूळ, एक सूत्र आनी ताचो निमाणेकडलो परिणाम हे बाबतींत ही एकांकी चड प्रभावी थरली आनी मुखार हेंच तंत्र कोंकणी रंगमाचयेर रुढ जायत गेलें.

किसन कामतीन विनोदी आनी गंभीर अशा दोनूय स्वरूपाच्यो एकांकी रचल्यो तरी तांचो पींड विनोदी बरप्याचो दिसता आनी तांगेल्या विनोदी एकांकीचो प्रभाव तांच्या उपरांतच्या एकांकीकारांचेर मोटचा प्रमाणात पडिल्लो दिश्टी पडटा.

मुंबयच्या ह्या महाविद्यालयीन एकांकी सर्तिनी आनीकूय कांय जाण एकांकी लेखनाचो यत्न करताले. तातूंत विश्वनाथ कृ. संझगिरी हांचें नांव मुखार येता. तांगेल्यो 'कर्तव्य,' 'भुरग्यांली मळणी' ह्यो एकांकी तेन्ना माचयेर चलताल्यो. कांय जाण एखाद दुसरो बरोवपाचे यत्न करताले. शंकर भांडारी सारके कवी हेर भासांतल्यो एकांकी अणकारीत करपाचो वावर करताले.

ह्या काळांतल्यो एकांकी प्रयोगक्षमतेचे नदरेन आदल्या एकांकीपरस चड प्रभावी आनी परिणामकारक आसल्यो. पूण आचार्य रामचंद्र शंकर नायक वा शणै गोंयबाब हांगेल्या घोंटयिल्ले भाशेच्या संवादाची सर तांकां नासली. त्यो शैलीदार नासल्यो. अडेच्या संवादशैलीपरस आसा त्या स्वरूपांतलें शुद्ध – अशुद्ध उच्चारण संवादांत घालून ते वास्तवाक भिडोवपाचेरूच नव्या बरोवप्यांचो भर आसलो.

मुंबयचे हे एकांकी चळवळीन एकांकी प्रकाराक प्रतिष्ठा दिली. एकांकी ह्या प्रकाराक स्वतःचें अशें खाशेलेंपण आसा म्हणपाचें दाखोवन दिलें.

मराठी रंगमाचयेर नट आनी दिग्दर्शक म्हण वावुरपी रघुवीर राम नेवरेकार हाणें ह्याच काळांत कोंकणी एकांकी बरोवपाक आरंभ केलो. 'पोपेबाबाली मुंबय' ही तांगेली पयली एकांकी. मुंबयत लग्न करून दिल्ले धुवेगेर गेल्ल्या गोंयकार बापायची मुंबयत कशी दानदिस्पट जाता ताचे विनोदी ढंगान चितारप हे एकांकीत केलां. 'कोडू निंबू' हीवूय अशीच घोव आनी बायलेच्या झगडयांतल्यान विनोदाची निर्मणी केल्ली एकांकी. ह्यो दोनूय एकांकी सलग आसात. दोन-तीन पात्रांचेर वेतिल्ल्यो ह्यो एकांकी बेठ्या संवादानी खचाखच भरल्या पूण संवादांत घडिल्ल्या घडणुकांचो तपशील मार्मिकरितीन येता आनी विनोद घडटा. ह्या एकांकीत सामकी मोजकींच पात्रां घालपाचो उद्देश म्हळयार एक दोग कलाकारांक उण्यावेळांत त्यो खंयूय करपाक सोप्यो जावंच्यो होच आसलो अशें दिसता. ताका लागून उण्या पात्रांचेर गरजेभायलो ताण पडून मूळ कल्पना रबरावरी ताणिल्लेभशेन दिसता. पूण रघुवीर नेवरेकारांची 'जलमगांठ' मात हांचेपरस वेगळी. वैशिष्ट्यपुराय पात्रांनी आनी सभावीक

विनोदी प्रसंगानी भरिल्लें तें एक लघुनाटक आनी मेलोड्रामा.

1950-60 ह्याच दशकांत गोंयातले कोंकणी रंगमाचयेर पुंडलींक नारायण दांडे नांवाचो स्वतंत्र प्रज्ञेचो नाटककार उदेलो आनी तांगेल्या 'ताची करामत' नाटकाचे खेळ पटापट जावपाक लागले. त्या नाटकाचो आनी नाटकाखातीर तयार जाल्ल्या वातावरणाचो प्रभाव मुखावयल्या एकांकी रचनांनी दिसपाक लागलो.

गोंयचें स्वातंत्र्य लागीं पाविल्लें. गोंयांत भाशण आनी लेखन स्वातंत्र्याचेर बंधना आसलींच. गोंयांत जांचो घुस्मटमार जातालो अशे सर्जनशील साहित्यिक मुंबयसावन रचना करून गोंयच्या स्वातंत्र्य होमखणांत आपगाली एक अग्नीशिखा निर्माण करताले. अशेंच एक पुस्तक म्हळचार डॉ. मनोहरराय सरदेसाय हांगेलें गीतनाटय 'आयज रे धोलार पडली बडी.' गोंय सुटकेच्या सात म्हयनेआदीं तें मुंबयसावन भायर सरलें. डॉ. मनोहरराय सरदेसाय तेन्ना कवी म्हण वयर सरताले. तांगेले सगळे काव्याचे गूण ह्या गीतनाटयांत पळोवपाक मेळटात. कंसवधाचेर ही रचना आटापल्या. 'आयज रे धोलार पडली बडी' हें एक प्रतिकात्मक गीतनाटक. तंत्राचे नदरेन तांतुनलीं सदळपणा गीतनाटयाक क्षम्य थरतात. कंसवधाच्या एकलक्षी उद्देशाचेर हें गीतनाटय एकांकी प्रकाराच्या सगळया गुणांक उप्याअदिक प्रमणात स्पर्श करता. ह्या गीतनाटयाचें प्रयोग उपरांत मुंबय आनी गोयांत जाले आनी ते जैतिवंत थरले.

विनोदाक ओतो

कोंकणी साहित्याच्या सगळया आंगांक चंवर फुटलो तो 1961 उपरांत. पुर्तूगेजाच्या शेकातळांतल्यान गोंयांक मुक्ती मेळ्ळी. पांजऱ्यातल्या सवऱ्यांक उंच मळबांत झोपय घेवपाक मेळची तशी कर्तृत्वाची संद गोंयातल्या बरोवप्यांक लाबली. कोंकणीच्या मळार वेगवेंगळया साहित्यप्रकाराचे अविष्कार घडत रावले. कोंकणी नाटक आनी एकांकी हांचेय नवेनवे अविष्कार प्रगट जाले.

रसीक आनी उत्सवप्रीय म्हण गोंयकार लोकांची नामना आसा. हे उत्सवप्रियतेक लागून नाटयाक बरी पोसवण मेळ्ळी. पुराय नाटकाचे बरोबरीन एकांकीय पावलीं मारपाक लागली. शाळांच्या गॅदरिंगानीं, काल्या - जत्रांनी, नातालांच्या दिसांनी करमणूक म्हण कोंकणी एकांकीचो उपेग जावपाक लागलो. गोंयांत गंभीर विशयाचें तें मराठी नाटक आनीं हांसोवन करमणूक करपी तें कोंकणी नाटक आनी चड करून कोंकणी एकांकी अशें एक समीकरण जावन पडलें. कोंकणी एकांकी ही हांसोवपाखातीरूच आसता अशी हांगच्या भौतेक बरोवप्यांनीक समजीकाय करून घेतली. पुंडलीक नारायण दांडे हांगेले 'ताची करामत' हें फार्सिकल नाटक, राणू नायकाल्यो विनोदी एकांकी, किसन

कामतीलयो विनोदी एकांकी, हांच्या पावलार पावल मारून कोंकणी एकांकी वाटचाल करपाक लागली. गोंय स्वातत्र्या उपरांतचें पयलें दशक हो कोंकणी एकांकीच्या इतिहासांतलो अप्रतिष्ठेचो काळ. ह्या काळांत एकांकीक आपणाल्या स्वत्वाचो विसर पडून ती लोकांचे उखलापे मागणेचे भकीक पडली.

उत्सवांनी आनी शाळांच्या संमेलनानी तशेंच तालुको आनी शाळेच्या पावंड्यार तेन्ना विनोदी, प्रहसनात्मक एकांकीचीच चलती आसली. चंद्रकांत पार्सेकारानी ह्या काळार सुमार पन्नास ल्हान व्हड एकांकी बरयल्यो. तातूंतल्यो भौतेक एकांकी विनोदी स्वरूपाच्यो आसात. 'कोंकणी एकांकीका' हो तीन एकांकीचो संग्रह तांचो पयलो संग्रह. तो 1967 वर्सा भायर सरलो. प्रयोगाखातीर एकांकीचे मागणेक लागून त्या संग्रहाचें पुस्तक एका वर्साभितर सोंपलें. 1969 वर्सा ताणी सात एकांकीचो संग्रह 'देंवचार आनी हेर कोंकणी एकांकीका' ह्या नांवान उजवाडायलो. तांगेली 'देंवचार' ही रहस्यप्रधान एकांकी आनी 'तांबडें फुनेल सर्गार वता' ही एकांकी त्या काळार बरीच गाजिल्ली. मोटचा प्रमाणांत बरोवपी एकांकीकार म्हण चंद्रकात पार्सेकार हाणी तेन्ना नामना जोडिल्ली.

ह्याच काळांत डॉ. विनय मंगेश सुर्लेकार हो एकांकींकार वयर सरलो. पणजेच्या पिपल्स हायस्कूलांत शिकता आसतानाच हो भुरगो नाटकांनी संवंगा करपाक लागलो आनी अभिनय करतां करतां आपउलोवप, नाटकुलीं आनी मागीर एकांकी बरोवपाक लागलो. पिरायेच्या बाराव्या वर्सा 'म्हज्या बायलेचो म्हज्या बोंच्यार मोचो' हें नाटकुलें बरोवन आपणाल्या नाट्यलेखनाची श्रीगणेशा केली. तांचो पयलो एकांकी संग्रह 'सात मजली हांसो.' नांवाप्रमाण तातूंत सात एकांकीचो आस्पाव केला आनी सातूय एकांकीचें स्वरूप विनोदी आसा. पूण तंत्राचे नदरेन तांकां पुराय स्वरूपाच्यो एकांकी म्हणपाक जावचेंना. खासा शाळेंतल्या भुरग्यांखातीर बरयिल्लीं आनी विनोदाच्या साखरेपाकांत घालून काडिल्लीं देखदिणी अशीं नाटकुलींच तीं. त्या उपरांत ताणी 'खावची पानां' नांवाचो तीन एकांकीचो संग्रह उजवाडायलो. 'जुवावांगेर बॉम फुटलो,' 'दिवटो' आनी 'त्या घरांत' ह्यो अनुक्रमान विनोदी, गंभीर आनी रहस्यप्रधान अशो वेगवेगळ्या स्वरूपाच्यो एकांकी आसल्यो. ह्या एकांकीनीच तांकां एकांकीकार म्हण नामना लाबली.

मुखावयल्या काळांत मात डॉ. विनय सुर्लेकारांची एकांकी बदल्ली. तांकां आपणाली वाट मेळिल्लेवरी जाली. किसन कामत हांगेल्या 'बाप्पा' ह्या व्यक्तिचित्राचेर बरयिल्ल्यां एकांकीनी तांका नवी प्रेरणा लाबली. गोंयच्या मध्यमवर्गि कुटबांतल्या 'बाप्पा' नांवाच्या करत्यासवरत्या मनशाची व्यक्तिरेखा ताणी केळयल्या. 'बाप्पा' ही मध्यवर्ती व्यक्तिरेखा मानून तिच्या भोंवतणी घडणुकांची मांडावळ केली. अर्थातूच एकांकीचें स्वरूप प्रहसनात्मक आसलें.

'बाप्पा' वयली तांगेली पयली एकांकी 'बाप्पा शिवराक'. गोंयकारांच्या नुस्त्याच्या पिशाचेर ही एकांकी आटापल्या. उपरांत 'बाप्पाली म्हस,' 'बाप्पाली हुड्डमेथी,' 'बाप्पा भजीं गाळटा,' 'बाप्पाय ना पुडवेंय ना,' 'बाप्पाक व्हनीन शिंगा लायलीं,' 'मेल्ल्या म्हशीक बारा शेर दूद,' आदी. हातूंतल्यो चार एकांकी वेंचून काडून 'बाप्पाली गांथन' माथाळ्याखाला तांगेलो एकांकी संग्रह उजवाडाक आयलो. हो संग्रह उजवाडाक येतासर तांगेली विनोदी रचनाकार म्हण सगळ्याक नामना जाल्ली. आपणाल्या एकांकीच्या स्वरूपांत बदल म्हण डॉ. विनय सुर्लेकार हाणी 'मर्डर एट मिरामार', 'रिण' ह्यो एकांकी बरयल्यो पूण प्रेक्षकांनी तांचो जायतसो स्वीकार केलो ना आनी डॉ. सुर्लेकार आपणाले विनोदाचे फास्केंतूच बंदीस्त उरले.

मानवी सभाव आनी त्या सभावांतल्या विसंगतीचें दर्शन, गोंयकारांच्या अभिजात वृत्तींचें चित्रण, बाप्पाचें ओडलायणें आनी निर्व्याज व्यक्तिदर्शन हीं डॉ. विनय सुर्लेकारांच्या एकांकीचीं खाशेलेपणां म्हणपाक जाय.

गोंय स्वातंत्र्य उपरांतच्या ह्या पयल्या दशकांत कोंकणी रंगमाचयेर हास्याचो धबधबो कोंसळटालो म्हळ्चार अतिताय जावं नये. ह्या धबधब्याच्या प्रवाहांत नाटकांतलीं साहित्यिक मुल्यां व्हळून वताशीं जालीं.

आकाशवाणीच्या पणजी केंद्रार तेन्ना पुंडलीक नारायण दांडे Script writer म्हण काम करताले. तांकां हाची जाण आसली. तांगेल्या 'ताची करामत' ह्या फार्सिकल नाटकान गोंयच्या खांची कोंयडचांनी प्रयोग करून नामना जोडिल्ली. त्याचबरोबर कोंकणी नाटकाचें आनी विनोदाचें समिकरण तांकां सलतालें. ताका आव्हान दिवन ताणी 'निमित्ताक कारण' हें पुराय स्वरूपाचें कौटुंबिक संघर्षाचें नाटक रचलें. पयलेच खेप नाट्यसर्तित त्या नाटकाक अपेक्षेप्रमाण यश लाबलें ना आनी पुंडलीक दांडे निरशेले. कोंकणी रंगमाचयेक विनोदाच्या चपक्यांतल्यान भायर काडपाचें सामर्थ्य आशिल्लो असो जो एकलो एकसुरो नाट्यरचनाकार आसलो तोच गळसणलो. ताणी बरयलीं तीं दोन नाटकां. पूण रंगमाचयेवयले एकांकीचे वाटेक ते गेलेनात.

पूण पणजी आकाशवाणी वयल्यान ताणी बरोवन प्रसारीत केल्ल्यो श्रुतिका मात आयकुप्यांक थाकाय दिवन गेल्यो. रेडिओची मर्यादा मतींत घेवन ताणी त्या माध्यमाची बळस्थानां हेरून घेतिल्लीं. तांचे श्रुतिकेंतलें एक पात्र दुसऱ्या पात्राचीं वर्णनां करताना सांगता -

"ताच्या दोळ्यांर काळें वक्ल आसतलें. दाढी कोरलेली आसतली. गंजीफ्रोकाचेर 49 हो आंगभर नंबर आसतलो आनी माथ्याक धवी तोपी आसतली." श्राव्य माध्यमातल्यान 'दृक्' उबे करपाचें तांगेलें कसब आसलें. 'चिटयेतलो बॉम्ब,' 'बंद,' 'अशें केन्नाच घडलें ना' आनी 'अशें एकदां घडलें' हीं दोन विभागांतली

श्रुतिका तशेंच ‘दुडवांचे सरंग’ ह्यो तांगेल्यो गाजिल्ल्यो अश्यो श्रुतिका. आयज रंगमाचयेच्या तंत्रांत जाय तो बदल जाला. कालचो साचो बदल्ला. रंगमंचावयल्यो एकांकी नभोनाटयाचो रुपकार स्वीकारता तेचपरी नभोनाटयूय कांयशा तंत्रीक बदलान रंगमाचयेर यशस्वी जावपाक शकता. एके स्पर्धेंत पुंडलीक दांडेची ‘अशें केन्नाच घडलें ना’ हें नभोनाटय अशेंच रंगमाचयेर आयिल्लें. पूण तांगेल्या हेर नभोनाटयांचीं हातबरपां सांबाळून दवरपांत केन्ना ताणीय खास आस्था दाखयलीना आनी पणजी आकाशवाणीनूय ती आस्था दाखयलीना.

पुंडलीक दांडेचे समकालीन बरोवपी कृष्णा लक्ष्मण मोयो. ताणीय व्हड प्रमाणांत गोंयचे मध्यवर्गी जिणेचेर श्रुतिका बरयल्यो. ‘हारशाचे कुडींत भांगराची दिवली’ ही तांगेली श्रुतिका उपरांत एकांकी जावन रंगमाचयेर आयली आनी पुस्तक रुपानूय प्रगट जाली.

अशोक कामत

कोंकणी एकांकीच्या मळार हासोवण्या खेळांक ओतो आयिल्लो त्याच काळार अशोक कामत हो एकांकीकार उदयाक आयलो आनी विनोदाचे भकीक पडून सैरभैर जाल्ले एकांकीक चाट बसली. खरें म्हळ्यार सुरवेक अशोक कामत हाणी विनोदी नाटकुलीं बरोवनूच आपणाले साहित्यिक जिणेक आरंभ केल्लो. थळाव्या शाळाच्या गॅदरिंगांक आनी स्पर्धांक तांचेकडसून विनोदी एकांकीक मागणी आसतानाय ते त्या मोहाक बळी पडलेना. काळप्रवाहाच्याआड वचपाचें धाडस ताणी केलें आनी ताकाच लागून कोंकणी एकांकीच्या मार्गावयलें ते एक मायलस्टोन थरलें.

1968 ते 1975 वर्सांच्या काळांत अशोक कामतीन सुमार सोळा एकांकी बरयल्यो. ‘म्हजी भूंय म्हजो मोग’ ‘अशोकांकी,’ आनी ‘कोण कोणाचो न्ही !’ अशा तीन एकांकी संग्रहानी त्यो आस्पावल्यात. त्या भायर ‘हो तर खेळ सैमाचो’ (‘कोंकणी दिवाळी अंक 1976) आनी ‘दुकांची जालीं मोतयां’ (‘कोंकणी’ वर्सुकी 1986-87) ह्यो एकांकी ताणी रचल्यात. ह्यो एकांकी शाळा-कॉलेजांनी, गोंया कला अकादमीच्या राज्यथरावल्या सर्तिनी सादर जावन साहित्यिक आनी प्रयोगाच्या कसाक त्यो उतरल्यो म्हणपाची गत्राय मेळ्ळी. सर्तिनी तांकां इनामां लाबलीं आनी वेगवेगळ्या थळांनी तांचे प्रयोगार प्रयोग जायत रावले. अशोक कामतीच्या एकांकीचो उद्देश लोकांच्या मनाचें तात्पुरतें मनोरंजन करपाचो न्हय. कांय मुळावे प्रश्न लोकांमुखार मांडून त्या प्रश्नांचे चर्चेंत लोकांक आस्पावन घेवचे हो तांचो हेत दिसता. तांचें नाटयलेखन हें पलायनवादी न्हय. कुटुंबांतलें आनी समाजांतलें जितेंजिवें वास्तव

ताणी रंगमाचयेर हाडलें. कथावस्तुंतल्या घडणुकांची गुंतावळ, उत्कंठा-उमळशीक आनी निसरगांठीवरी अ.पसूक सुटपी पेंच, नात्यां-गोत्यांतले संघर्ष आनी समन्वय, विक्षिप्त आनी विलक्षण पात्रयेवजण, सुटसुटीत संवादरचना, हें अशोक कामतीचे एकांकीवों खाशेलेपणां आसात 'म्हजी भूंय म्हजो मोग,' 'उमाळो,' 'मायेची भूक,' 'कोण कोणाचो न्ही!' ह्यो तांगेल्यो रंगमाचयेर गाजिल्ल्यो अशो एकांकी.

कला अकादमी एकांकी सर्त

1969-70 वर्सा सावन गोंयांत गोंय सरकाराचे कला अकादमीन विद्यालयीन आनी महाविद्यालयीन पांवड्यार एकांकी सर्ती घडोवन हाडपाक आरंभ केलो आनी कोंकणी एकांकीक राजमान्यताय आनी थीरताय लाबली. अशे तरेची थीरताय आनी प्रतिष्ठा कोंकणी एकांकीक मुंबयत 1950-60 ह्या दशकांत मेळिल्ली.

गोंयांत एकांकीचे बाबतींत नवे प्रयोग घडत रावले पूण मुंबयवरी कोंकणी एकांकीची तुळा करून कस अजमावपाक हांगासर गुजराथी, हिंदी, मराठी एकांकीचो सांगात नासलो. कोंकणी बरोबर मराठी एकांकीचे प्रयोग जाताले पूण ते प्रयोग करपी कलाकार मदलाक कोंकणी भाशीकूच आसताले.

पूण गोवा कला अकादमीन एक म्हत्वाची येवजण चालीक लायली आनी कोंकणी एकांकीचो पांवडो उंचावपाक आनी हेर भासांतल्या एकांकीकडेन ती समांतर दिकेन वचपाक आदार जालो. ती येवजण म्हळ्यार नाटचकलाकारांक नाट्यकलेचें शिक्षण दिवपी कांय सप्तकांचीं शिबिरां. नाट्यशिक्षणाची कल्पना आनी प्रसार एकांकीक खुबूच उपेगाक पडलो. नाटचाची पारखणी आनी नाटच निर्मणेचें पद्धतशीरपणान ज्ञान, ह्या शिबिरांतल्या जाणकारांकडल्यान शिबिरार्थ्यांक मेळपाक लागलें. के. नारायण काळे, विजया मेहता, माधव वाटवे, कमलाकर सोनटक्के, जयदेव हट्टंगडी, दामू केंकरे, रघुवीर तळाशीकर आदी नाटचक्षेत्रांतल्या जाणकारांचो ह्या संबंदान उल्लेख करचो पडटलो. नाटयकलेचो गंभीरतायेन अभ्यास करून रंगमाचयेक नट, दिग्दर्शक आनी तंत्रज्ञ दिवपाचो वावर ह्या शिबिरांतल्यान जावपाक लागलो. हीं नाटचशिबिरां जरी आसलीं तरी हातूंत वेगवेगळे प्रयोग करपाखातीर नाटकांपरस एकांकीचोच वापर जावपाक लागलो. एकांकी ह्या प्रकाराक प्राधान्य लाबलें आनी ताचो परिणाम म्हण एकांकीची चळवळ बळावत गेली. कला अकादमीच्या विद्यालयीन थरावयल्या सर्तिनी पणजेच्या 'इन्स्टिटयूट ऑफ इन्स्ट्रक्शन' शाळेच्यो एकांकी देखण्यो थरताल्यो. त्या शाळेंतले अध्यापक लिंगनाथ नायक, गिरी धुमटकार आनी दिगंबर शिंगबाळ हे कलाकार दिग्दर्शन, नेपध्य, आवाज,

उजवाड हांच्यो सगळचो घटा यशस्वीपणान सांबाळून सतितलीं चडानचड इनामां उबारताले.

1975 वर्सा केंद्रीय साहित्य अकादेमीन, कोंकणीक भारतांतली एक स्वतंत्र साहित्यिक भास म्हण मान्यताय दिली आनी कोंकणी साहित्याच्या मळार नवें चैतन्य फांकारलें. शिक्षणाच्या प्रसाराक लागून तळागाळांतलो समाज शिकूंक पाविल्लो आनी वर्सांकिनी दबून उरिल्ल्या समाजाचो हुंकार साहित्यिक रूप घेवन प्रगट जातालो. साहित्य अकादेमीचे मान्यतायेक लागून कोंकणी लेखकांक हेर भारतीय साहित्यिकांवांगडा शिबिरां, कृतिसत्रां, परिसंवाद हातूंत वांटो घेवपाची संद मेळपाक लागली आनी कोंकणी साहित्याची तुळा हेर साहित्याकडेन करून आपणाली तांक वाडोवपाची संद तांकां लाबली.

1978 वर्सा पुण्यांत, साहित्य अकादेमीन कोंकणी, मराठी, गुजराथी आनी सिंदी एकांकीकारांचे एक शिबीर घडोवन हाडलें. हातूंत बैंदूर देवराय अय्यगळ, दत्ता श्री. नायक, अशोक कामत आनी पुंडलीक नारायण नायक हया कोंकणी एकांकीकारांक आमंत्रित केल्लें. अकादेमीन आदीं पत्रान 'नवे एकांकीची कल्पना' चिंतून येयात आनी शिबिरांत एकांकी लेखन पुराय करात अशें एकांकीकारांक सुचयिल्लें. त्या प्रमाण बैंदुर देवराय अय्यगळ हाणी 'कौरवांलो कृष्णु,' दत्ता श्री. नायक हाणी 'कावळेमाम ! कावळेमाम' आनी पुंडलीक नायक हाणी 'एका जुंव्यार जंय' हयो एकांकी बरयल्यो. बैंदुरानी बरयिल्ली 'कौरवांलो कृष्णु' ही एकांकी म्हळ्यार तांगेल्या त्याच नांवाच्या मूळ नाटकाचो संक्षेप आसलो. हया शिबिरांतल्यान एकांकी लेखनाची प्रेरणा घेवन कोंकणी एकांकीकार परतले. त्याच वर्साच्या फेब्रुवारी म्हयन्यांत दिगंबर शिंगबाळ हाणी पणजेचे 'कला शुक्लेंदु' संस्थेचे प्रायोगिक एकांकी सर्तींत 'एका जुंव्यार जंय' सादर केलें. पुंडलीक नायकान एकांकीचेर खाशेलें लक्ष ओडलें. 'पावणी,' 'मर्णकटो' अशो आनीक दोन एकांकी ताणी बरयल्यो.

हयाच काळांत गोंयांत कला महाविद्यालयाची स्थापना जाली आनी त्या महाविद्यालयाचे विद्यार्थी कोंकणी / मराठी एकांकी घेवन कला अकादमीचे सर्तित देवले. दिगंबर शिंगबाळ, श्रीधर कामत बांबोळकार, अरूणकुमार साळगांवकार, किर्तीकुमार प्रभू, सुनिल नायक, दिपक गाड हया कला महाविद्यालयाच्या कलाकारांनी आपणालो असो एक खाशेलो ठसो एकांकीच्या प्रयोगांचेर प्रस्थापित केलो. लेखन, दिग्दर्शन, नेपथ्य, आवाज, उजवाड हांचो मेळ बसोवन कोंकणी एकांकीचो सर्वंगी विचार हया काळांत जाल्लो दिश्टी पडटा. 'पावणी' आनी 'मर्णकटो' हया एकांकीचो ते नदरेन उल्लेख करूं येता. कला महाविद्यालयांतल्या विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमांत केल्लो सौंदर्यशास्त्राचो आनी भरतमुनिच्या नाटयशास्त्राचो अभ्यास तांका रंगमाचयेर

उपेगी पडलो. रंगाच्यो छटा, उजवाडाच्यो शेड्स, नेपथ्याची रचणूक, प्रसंगानुरूप वेंचीक संगिताची सुरावट हांचें दर्शन ह्या सादरीकरणांत दिसपाक लागलें. कला अकादमीच्या नाटचशिबिरांनी मेळयिल्लें शिक्षणूय ह्या विद्यार्थ्यांक फायदयाचें थरलें. केन्ना न्हय इतली कलात्मक उंचाय कोंकणी एकांकीक लाबली आनी हेच उंचायेचे समांतर दिकेन पुराय स्वरूपाचें कोंकणी नाटक वाट मापीत रावलें.

पुंडलीक नायक

पुंडलीक नायकाच्या 'मर्णकटो' एकांकीच्या नभोनाटच रुपांतराक आकाशवाणीचे 1980 वर्साचे अखिल भारतीय नाटक सर्तित पयलो पुरस्कार लाबून राष्ट्रीय कार्यक्रमांत साबार भारतीय भासानी तिचें प्रसारण जालें. उपरांत तांगेल्या पांच एकांकी संग्रहाच्या 'चौरंग' पुस्तकाक 1984 चो साहित्य अकादमी पुरस्कार मेळ्ळो आनी कोंकणी एकांकीचो साहित्यिक पांवडो सिद्ध जालो.

'गांवधनी गांवकार' आनी 'उजवाडाचीं पावलां' ही तांगेलीं नभोनाटचां उपरांत रंगमाचयेर एकांकी म्हण आयिलीं आनी पुस्तकरुपान प्रसिद्धय जालीं. 'छप्पन थिगळी येसवंत' ही एकपात्री एकांकी, भरत नायक. हाणी गोंयभर सादर केली. तिचे सुमार पाउणशीं प्रयोग जाले. तिचें दिग्दर्शन दिगंबर शिगवाळ हाणी केल्लें. आकाशवाणीर गाजिल्ल्या 'गणिलो गणपती' ह्या विनोदी श्रुतिकेचें मागीर रंगमाचयेर एकांकीच्या स्वरूपांत प्रयोग जाले. 'वावराची वावराडी,' 'सुराटचालो संवसार,' 'बाप्पा खो ऽऽ गया' ह्यो विनोदी स्वरूपाच्यो श्रुतिका रंगमाचयेर आयल्यो. अशा पांच नभोनाटचांचो संग्रह 'आकाशमंच' नांवान उजवाडाक आयलो. 'पांज,' 'महासागरांतलें तारूं,' 'खाटकागेर एक रात,' 'पाडेबांयत भांगर पिकलां' ह्यो तांगेल्यो नव्यो एकांकी 'दिगंत' ह्या एकांकी संग्रहांत आस्पावल्यात.

चालू जिणेतल्या विशयांचो सोद, आशयाक दिल्लो वास्तवपूर्ण न्याय, सामाजीक आवतिकाचेर कोडसाणेबगर केल्लें व्यंग, सूचकतेचे शैलीचो वापर आदी गुणाखातीर पुंडलीक नायकांचे एकांकी लेखन ठसठसशीतपणान उठून दिसता.

साहित्यकारांचें एकांकी लेखन

कला अकादमीची एकांकी सर्त आनी शाळा-कॉलेजांची गॅदरींगा

हांचेखातीर कांय अध्यापक/प्राध्यापकानी हुकमी स्वरूपाचें एकांकी लेखन करून ह्या मळार भर घातल्या. कोंकणीतले ज्येष्ठ कविवर्य डॉ. मनोहरराय सरदेसाय हांचो त्या संदर्भात उल्लेख करचो पडटलो. तांगेल्या 'स्मगलर' ह्या एकांकी संग्रहांन एकूण तीन एकांकी आसात. तातूंतली 'शेजाऱ्याली सासूमांय' ही गाजिल्ली एकांकी. ताची मूळ कल्पना एका फ्रांसेज नाटकुल्यावयल्यान घेतल्या अशें बरोवपी पुस्तकाचे प्रस्तावनेंत सांगता. 'स्मगलर' ह्या एकांकीची कल्पना आपणालो इश्ट गुरूनाथ केळेकार हाणी आपणाक दिली आनी 'एक सुंदरी चार चोर' ही आपली स्वतंत्र एकांकी अशें बरोवपी बरयता.

मनोहर सरदेसाय हांच्या काव्यांत जशें तांगेले प्रतिभेचें खाशेलें पडबिंब पडटा तशें तांगेल्या एकांकी रचनानी पडना. एकांकीचो नवो आकृतीबंध आनी संवाद हांचे बाबतींत ह्यो एकांकी पोरणीच वाट मळटात. मात 'साखरभात' आनी 'खंय गेल्लो खंय ना कितें केलें कांय ना' ह्यो तांगेल्यो एकांकी नव्या तंत्राक लागून अकादमी स्पर्धेंत उठून दिसल्यो. 'आयज रे धोलार पडली बडी' हें गीतनाटयूच तांगेले काव्यप्रतिभेकडेन चड लागीचें नातें सांगता.

रवीन्द्र केळेकार सारक्या विचारवंतानी आनी चिंतनकारांनी फावल्या वेळांत आनी शाळा - कॉलेजींतल्या नाटयमोगींच्या आगऱ्याखातीर कांय एकांकी बरयल्यात. 'मुक्ती' आनी 'तीन अेके तीन' अशे तांचे दोन एकांकी संग्रह उजवाडाक आयल्यात. 'मुक्ती' ही एकांकी Schisophrenia जाल्ल्या एका मनशाची द मास्कस् ॲन्ड द फेसिस नांवाची कथा आनी एडवर्ड आल्बीचें 'द झू स्टोरी' ह्या नाटकुल्याच्या आदारान ती बरयल्या. महाविद्यालयीन सर्तींत ही एकांकी नदरेंत भरिल्ली. 'पिसाळें' आनी 'लीग' ह्यो दोनूय एकांकी गुजराती नाटकुल्यांच्या आदारान बरयिल्ल्यो. दुसऱ्या - संग्रहातल्यो 'पैज,' 'इगो' आनी 'रुख' ह्योवूय एकांकी अनुक्रमान 'रंभाबेन गांधी,' मधु राय आनी लाभशंकर ठाकर हांच्या गुजराती एकांकीचे रुपकार. आशयाचे नदरेन प्रतिभावंताचो स्पर्श ह्या एकांकीक जाला. तांच्या वाचनात ती गजाल चट् करून मतींत येता. पूण तंत्रिक अपेक्षा त्यो पुराय करपाक शकना. 'मुक्ती' ही एकली एकसूरी एकांकीच प्रयोगक्षमतेच्या कसाक उतरता.

मुदलाक नट आनी दिग्दर्शक आशिल्ल्या ज्या कलाकारांनी कोंकणीतल्यान एकांकी लेखन केलां तातूंत प्रकाश गंगाराम थळी हांचो क्रम बरोच वयर लागता. 1967-73 च्या काळांत मुंबय शिकता आसताना महाविद्यालयीन मराठी एकांकी सर्तिनी वांटो घेवन प्रायोगीक नाटयाचे चळवळींत ते एकरूप जाल्ले. गोंयांत आयल्या उपरांत ताणी गोंयचे नाटयस्पर्धेंत पावल घातलें आनी दिग्दर्शनाच्या मळार आपणाली खाशेलो कल्पकता दाखयली.

नाटयलेखनाचे बाबतींत ताणी केल्लो वावर उल्लेख करपासारको आसा.

साहित्याच्या मळार कवी आनी ललीत निबंदकार म्हण नांव जोडिल्ल्या प्रकाश थळीनी मराठी, बंगाली, कन्नड आदी भासांतल्यो गाजिल्ल्यो नाटचकृती कोंकणीत रूपांतरीत केल्यो. 'वॅटींग फॉर घासलेट' ह्या नांवाचो तांचो मराठी प्रयोगक्षम एकांकीचो संग्रह मुंबय उजवाडाक आयलो. गोंयांत येतकूच ताणी त्या मराठी संग्रहांतल्यो एकांकी कोंकणींत उतरायल्यो आनी त्याचवांगडा कांय नव्या एकांकींचे लेखन केलें. 'तीन खेतीं शाणीं सुरतीं' ही तांगेली एकांकी कला अकादेमीचे महाविद्यालयीन एकांकी सर्तित गाजली आनी उपरांत जायतेकडेन जायत्या पंगडांनी तिचे प्रयोग सादर केले. 'तीन खेतीं शाणी सुरतीं,' उजवाडटलें आज ना फाल्यां,' 'प्रिया तुज्या मोगाखातीर,' 'वाट पळयतां दुकां गळयतां,' 'आयलें हड्डचार घेतलें खड्डचार,' 'घर म्हजें हांव धनी' आनी 'उक्तावण' अशा तांगेल्या सात एकांकीचो संग्रह 'तीन खेतीं शाणी सुरतीं' ह्या नावान उजवाडाक आयला.

प्रकाश थळी खासा नाटचकर्मी आशिल्ल्यान प्रयोगक्षमता हो तांचे एकांकीचो पयलो गूण थरता. पूण एका तंत्रज्ञ मनशान बरयिल्ल्यो निर्जिव नाटयकृती अशें मात ताचें स्वरूप न्हय. तांच्यांतल्या ललित लेखकांची सर्जनशिळताय आनी नाटचकलाकाराची सर्जकताय हांचो मेळ बसून तांगेली एकांकी घडटा.

आयज गोंयांत कला अकादेमी सर्तिच्या बावीसाव्या वर्सा विद्यालयीन आनी महाविद्यालयीन थराचेर नव्यो नव्यो एकांकी माचयेर येतात. सर्तित जैतिवंत थरिल्ल्या एकांकीचे एक दोन प्रयोग शाळांनी हेर थळाव्या सर्तिनी सादर जातात.

नव्यो एकांकी नवे एकांकीकार

लेखनांतली गुणवत्ता, दिग्दर्शन आनी हेर तांत्रीक बाबतींतलीं कल्पकता हाकालागून जैतिवंत जाल्ल्या आनी गाजिल्ल्या अशा ह्या पांच/स वर्सांतल्या कांय एकांकीचो आनी नवोदीत बरोवप्यांचो मुजरत उल्लेख करूं येता. विजयकुमार कामत हांगेली 'चित्रांतलें घर,' राजू दा. नायक हांगेली 'खुरीस उबारूकूच जाय,' श्रीधर कामतीली 'इंतेर' सु. म. तडकोड हांची 'कॅस्केड,' धर्मानंद वेर्णेकार हांची 'एक जयराम साजुलो अडवलपालकार,' दत्ताराम बांबोळकार हांगेली 'वनमहोत्सव,' दिलीपकुमार वि. नायक हांची 'आजून शाळा सुटूंक ना' ह्यो एकांकी आपणाल्यो कुरू रेखून गेल्यात.

कृष्णनाथ आळवणी हांची 'आमी सगळीं देड शाणी,' उल्हास पै रायकार हांगेली 'बोमो द ग्रेट,' रामदास नायक हांची 'कावळे,' गुरूदास बांबोळकाराची

'काणी एका फळराजाची,' विजय थळी हांची 'भाटकाराचो कान,' पुंडलीक नायकाची 'रानसुंदरी' ह्यो एकांकी शालेय पांवडयार बालप्रेक्षकांचे पसंतीक उतरल्यात. जयमाला दणायत हांच्यो 'सप्तक' एकांकी संग्रहातल्यो रचना ह्यो संस्कार साहित्याच्या स्वरूपांतल्यो शालेय एकांकी आसात. तानाजी हळर्णकार हाणीय असल्यो एकांकी बरयल्यात. डॉ. विनय मुर्लेकारानी इसापनितीचेर अशोच 'बोधिका' रचल्यात.

सर्तितल्यान नांवारूपाक आयिल्लो एकांकीकार म्हळयार दत्ताराम कामत बांबोळकार. पुराय स्वरूपाचीं कोंकणी नाटकां बरोबपांतूय ताणे नामना जोडल्या. श्रीधर कामत बांबोळकार हाणी दिग्दर्शित केल्ल्यो तागेल्यो एकांकी कलात्मक पांवडयार जैतिवंत थरल्यात. दत्ताराम कामत बांबोळकार आपणाल्या एकांकीनी अस्वस्थ करपी प्रश्न Socio Political समस्या, भ्रश्टाचार, पातकां, मनशाचीं आडांगपणा, जुलूम, अन्याय आदी अचूक उतरांनी मांडटा. हालींसराक चड प्रचलीत आशिल्लो Mob Play वा Group Theatre चो प्रकार तागेले लिखणेक चड मानवता. 'वनमहोत्सव,' 'खामसुत्री बावलें खंय खंय पावलें,' 'हीं झुजां सैमाची,' 'मायपास' आनी 'पुण्यफळ' ह्या पांच एकांकीचो संग्रह 'वनमहोत्सव' ह्या नांवान उजवाडाक आयला.

शाळांच्या गॅदरींगानीं आनी काल्या-जात्रासारक्या उत्सवांनी आनी तालुको पावंडयावयल्या सर्तिनी जांच्या एकांकीक खूब मागणी आसा तो एकांकीकार म्हळयार भरत नायक. तागेली 'वेंचणूक' ही एकांकी खूब गाजली. 'चपलाहार' एकांकी खासा भरत नायक आनी तागेलो पंगड गावागावांनी वचून सादर करतालो. 'भेरें भेरें टुणटुणे,' 'बॉबी न्हिदता तेन्ना,' 'चपलाहार,' 'तिसरे माळयेर बस' आनी 'चामटयाक चिमटो' हे तागेले बारीकमोटे पांच एकांकी संग्रह उजवाडाक आयल्यात. उत्सवांची गरज मतित धरून बरयिल्ल्यान सगळयो एकांकी विनोदी स्वरूपाच्यो आसात.

हेच धर्तिच्यो उत्सवी एकांक्री मधुसूदन बोरकार हांगेल्या 'हांसोळ' संग्रहांत आसात आनी तांचे मोटया प्रमाणांत प्रयोग जातात. गोकुळदास मुळवी, सुहास सावर्डेकार, पांडुरंग देसाय, सुमंत भट, शैलेशचंद्र रायकार, जे. एल. गोयश हांगेले प्रहसनात्मय एकांकीचे संग्रह उजवाडाक आयिल्ले आसात.

मनोरंजनाचें सोयीस्कर साधन म्हणूनूच ह्या एकांकीचो वापर जाता. बरेच फावट मागणी तशी पुरवण अशीय अवतिकाय जाता. प्रसंगाचेर आनी व्यक्तिच्या धोंगापोंगाचेर आदारिल्ली थरावीक सांच्याची ही एकांकी. केन्ना केन्ना फॅशन म्हण सामाजीक विशय तातूंत केळोवप जाता. साहित्यिक नदरेन कसलें खाशेलें योगदान ही एकांकी घडयना तरीलेगीत नाटकाच्या मळार ताणी निर्माण केल्लें वातावरण हेर उमेदवारांक पोसवण दिवपी थरता.

मीना काकोडकार हांची 'उरणी होंकल,' हेमा नायक हांची 'भायली गोडी' ह्यो एकांकी रंगमाचयेर आयल्यात. नयना आडारकार, अभयकुमार वेलींगकार, अशोक भोंसलो हाणीय एकांकी साहित्य रचलां. तेनसिंग रोद्रीगीश, सतीश सोनक, द. वा. तळवणेकार, हाणीं एकांकीच्या मळार केल्लो एखाद दुसरो प्रयोग नाविन्याखातीर नदरेंत भरला.

रामकृष्ण जुवारकार, सुरेश काकोडकार, पुरूषोत्तम शिगबाळ, रवीन्द्र आमोणकार, पुंडलीक खवंटे, रवीन्द्र नमशीकार हाणी केन्ना स्वतंत्र तर केन्ना अणकारीत वा रूपांतरीत एकांकी संहिता निर्मिल्यात.

कोंकणी नाटककार एन. शिवदास हाणी 'ज्योतिस - फितीस' आनी 'पुतळे' आनी 'भायर भितर' अशो एकांकी बरयल्यात जाल्यार दुसरे एक नाटककार दिलीप बोरकार हांच्यो 'कॅन्सर,' 'चार खांब्याकडेन,' 'धारेपेल्यान वचचें आसा.' अशो तीन एकांकी ताणीच संपादीत केल्ल्या 'आकार नाटचविशेशांकात (1982) उजवाडाक आयल्यात. तांचो पांच एकांकीचो संग्रह 'कॅन्सर' उजवाडणेचे वाटेर आसा. कोंकणीतले तिसरे एक नाटककार उपेंद्र तिबलो उर्फ अनिरूद्ध बीर हाणी उण्यो एकांकी रचल्यात पूण 'बेनल्ल' सारखी तांगेली रचना प्रयोगक्षम आनी प्रभावी थरल्या. दत्ता श्री. नायक हाणी 'कावळेमाम ! कावळेमाम !' आनी 'परमवीर' ह्यो एकांकी बरयल्यात. तांगेली 'परमवीर' रंगमाचयेर यशस्वी जाल्या. तुकाराम रामा शेट हाणी 'फुटपायरी' 'आमी' आनी 'एक जुंवो जियेता' सारक्यो प्रायोगीक स्वरूपाच्यो एकांकी बरयल्यात. नेमाळ्यांनी त्यो प्रसिद्ध जाल्यात.

तियात्र शैलीची एकांकी

'खेळ' आनी 'तियात्र' हे उणो अदीक फरक आशिल्ले दोन कोंकणी लोकनाटचप्रकार गोंय स्वतंत्र जावचे आदीसावन गोंयांत चलताले. किरिस्तांव धर्मिय समाजाचें पडबिंब ह्या लोकनाटचांनी दिसतालें. हो प्रकार खेळपीय ह्याच धर्माचे लोक आसताले. ह्या लोकनाटचाची एक खाशेली शैली आसा. हलके-फुलके विनोद, अतितायी अभिनय, सामाजीक व्यंग, निती-बोध हीं ते शैलीचीं वैशिष्टयां.

गोंय सुटके उपरांत आनी गोवा कला अकादेमीन एकांकी, नाटक हांचेबराबर 1974 वर्सासावन तियात्रांच्यो सर्ती दवरिल्ल्यान तियात्र ह्या प्रकाराक बरें उत्तेजन मेळ्ळें. वेवसायीक स्वरूपाचो तियात्र सादरीकरणाचे नदरेन खूबसो सदळ आनी भडक आसलो. सर्तीतलो तियात्र, दिग्दर्शन, अभिनय, नेपथ्य, उजवाड, संगीत हांचे बाबतींत जाणवीकाय दाखोवपाक लागलो. लेखनाचे नदरेंतूय तातूंत नवे नवे विशय येवपाक लागले.

तियात्र आनी खेळ हांची मूळ संहिता ही एकांकी ह्या प्रकाराकडेन खूब लागीचें नातें सांगपी आशिल्ल्यान कोंकणीत स्वतंत्र एकांकी नांवारूपाक येवंक लागतकूच कोंकणीतल्या कांय नांवाजल्या तियात्रीस्तांनी एकांकी लेखनाक आरंभ केलो. तातूंत सगळ्यांत पयलीं नांव येता तें तोमाजिन्यू कार्दोज हांगेलें. 'कांटेच कांटे,' 'उतरां आनी करण्यो,' 'हांवूच तो,' 'इश्ट,' 'इन्स्पेक्टर,' 'आयचो समाज,' 'काळोख आनी उजवाड,' 'अंतस्करण आनी कायदो,' 'भुरगीं आमची गिरेस्तकाय' आदी तियात्र बरोवन ताणी तियात्राक कलात्मक आनी साहित्यिक दर्जो दिलो. तीच गजाल ताणी एकांकीच्या मळार केली.

एकांकी लेखन करताना तांचेकडसून दोन म्हत्वाच्यो गजाली घडल्यो. पयले सुवातेर तांगेली तियात्र लोकनाटयाची शैली एकांकीक लाबली. त्याखातीर ती एकांकी हेर एकांकीमदें उठून दिसली. दुसरे सुवातेर ताणी क्रिस्तांव आनी हिंदू अशीं दोन समाजांतलीं पात्रां एकांकीत सभावीकपणान निर्मिलीं आनी खासा त्या एकांकीचे प्रयोग करताना त्याच कलाकारांची निवड केली. धर्मिक एकचाराची ती एक बरी देख अशें म्हणपाक जाता. पूण हाचो अर्थ कलात्मक आनी साहित्यिक गुणांकडेन आडनदर करून तांगेली एकांकी धर्मिक एकचाराचे धडे दिता अशें न्हय.

एक सूत्र घेवन, हलक्या फुलक्या विनोदान आनी वैशिष्टयपुराय पात्रांच्या सभाव दर्शनान शेवटाच्या परीणामाक भिडप हें तांगेले एकांकीचें खाशेलेपण. 'चीट' ही तांगेली गाजिल्ली आनी तांच्या नाटय-लेखनाचें प्रतिनिधीत्व करपी एकांकी. लोकनाटयाचे शैलीवरी 'बोध' होवूय लोकनाटयाचो भाग तातूंत सभावीकपणान प्रगट जालां. तोमाजिन्यू कार्दोज हांची 'चीट' 'पुनरदृष्ट' आनी 'परीक्षा' ह्यो तीन एकांकी 'एक आंकी नाटकुलीं' ह्या संग्रहांत उजवाडाक आयल्यात.

तियात्रांचें लेखन करतानाच एकांकी लेखन करपी दुसरो एक तियात्रीस्त म्हळयार फ्रेडी जे. द. कॉस्त. सुमार पंदरा वयर तियात्र बरोवपी ह्या बरोवप्यान सुमार धा वयर स्वतंत्र एकांकी बरयल्यात. 'पा. जुझे वाज,' 'शंबू पसरकार,' 'खरेलो पाद्री,' 'बदल,' शिकपाचें मोल,' 'जेजूचे कश्ट,' 'वाट,' खरीं नातलां' हीं तांगेल्या कांय एकांकीचीं नांवां हातूंतल्यो कांय एकांकी धर्मिक स्वरूपाच्यो, कांय नितीची देख दिवपी जाल्यार कांय विनोदी स्वरूपाच्यो आसात. 'बाप्पा बाइरीन वता', 'बाप्पा मंत्री जाता', आनी 'बाप्पाक सोर्त फुट्टा' ह्यो एकांकी पुरायपणान विनोदीच आसात. 'बाप्पा' ह्या Stock Character भोंवतणीच ह्या एकांकीचें कथासूत्र घुंवता. आदले एकांकीकार किसन कामत, रघुवीर नेवरेंकार आनी विनय सुर्लेकार हांच्या एकांकीतल्या 'बाप्पा' व्यक्तिरेखेचोच पुरायरितीन तांचेर प्रभाव आसा. प्रभावा परस ताचें अनुकरणूच आसा अशें

म्हणचें पडटलें. एक गजाल मात खरी. तीं म्हळचार 'बाप्पा' चें आदलें व्यक्तिचित्र ज्या प्रेक्षकवर्गान पळयिल्लें आनी मनाची करमणूक करून घेतिल्ली त्या प्रेक्षकांपरस वेगळ्या प्रेक्षकांमुखार हें व्यक्तिचित्र प्रक्षेपित करपाचो तोखणायेचो वावर फ्रेडी जे. द. कॉस्ता हाणी केलो.

तियात्राच्या पालकार जे बरोवपी वा हेर कलाकार वावुरतात तांकां एकांकी हो प्रकार खूब मानवला अशें दिसता. तियात्राचें स्वरूप एकांकी सारकेंच आशिल्ल्या कारणान एकांकी रचना करप हो त्या बरोवप्यांक तंत्राचे नदरेन संवकळीचो प्रकार थरता अशें म्हणचें पडटलें. आयचे घडकेक गोंयांत साश्टी, सांगें, काणकोण, केपें, सावडें, कुडचडें, फोंडे ह्या वाठारांत तियात्र शैलीच्यो एकांकी मोटया प्रमाणांत जातात. ह्या एकांकीच्यो दर वर्सा सर्ती घडोवन हाडपी कांय थळाव्यो संस्थाय आसात. प्रयोगाचे नदरेत जैतिवंत जाल्ली एकांकी हांगा-थंय परत परत इनामां घेता अशें चित्र दिश्टी पडटा.

ते नदरेन जॉनी एम. ह्या एकांकीकाराचो मुजरत उल्लेख करचो पडटलो. तांगेली 'श्राप' ही एकांकी ताणी आपणाल्या पंगडाचे वतीन गोंयांत 28 सुवातींचेर एकांकी सर्तिनी सादर केली आनी दर सर्तिक प्रयोगाचीं, अभिनयाचीं दिग्दर्शनाचीं आनी लेखनाचीं इनामां जोडलीं. चालू राजकारणांतल्या भ्रश्टाचाराचेर आदारिल्ली तांगेली ही एकांकी 1987 वर्सा स्वतंत्र पुस्तक रुपान उजवाडाक आयली. अशाच थळाव्या संस्थांच्या सर्तितल्यान बऱ्या साहित्यिक पावंड्याच्यो एकांकी बरोवपी म्हण कार्लूस फेर्नांडीस हांचें नांव घेवं येता. तांची 'थीक' ही एकांकी तंत्र आनी आशयाचे नदरेन बरी आसा.

गोंयांभायर एकांकी

गोंयांभायर महाराष्ट्र, कर्नाटक आनी केरळ राज्यांनी विखरून पडिल्ल्या कोंकणी समाजांत कोंकणी संस्कृताय पोटलून धरल्या. ते संस्कृतायेंत नाटक हो भाग, वेगळो काडूं नजो इतलो तो एकरूप आसा.

नोकरी वेवसायाच्या निमतान मुंबयत येवन रावपी कर्नाटकांतल्या कोंकणी लोकांचो आंकडो व्हड आसा. हिंदू धर्माच्या लोकांच्यो धर्मिक आनी ज्ञातीय स्वरूपाच्यो संस्था आनी मठ आसात. आपणाली सांस्कृतिक भूक भागयताना तांच्यांतल्या सर्जनशील कलाकारांनी नाटयाचे उत्कट आनी भावपूर्ण अशे अविष्कार घडल्यात. हे अविष्कार केन्ना मुंबयत जाल्या आनी तांचे पडसाद कर्नाटकांत तांगेल्या गांवघरा उमटल्यात जाल्यार हे नाट्यप्रयोग तांच्या गांवघरा पयलीं जाल्यात आनी मागीर मुंबयत तांचे कर्मभयेंत पावल्यात.

1920 वर्साच्या अदमासाक बोळंतूर कृष्ण प्रभु हाणी बरयिल्लें 'चंद्रहास'

हें पयलें पुराय स्वरूपाचें संगीत कोंकणी नाटक अशें मानतात.

मंगळूरी शैलींतले हे नाट्यपरंपरेंत बैंदूर देवराय अय्यगळ हें नांव उठून दिसता. संस्कृत साहित्यावांगडा ताणी परकी भाशेंतल्या अभिजात साहित्याचोय अभ्यास केला. ताणी सुमार आठ एकांकी रचल्यात. 'पार्वती कवड काडि' ही तांगेली एकांकी ताणी रेडिओखातीर श्रुतिका म्हण बरयली. पूण उपरांत ती रंगमाचयेर जैतिवंत थरली. 1981 वर्सा शिराली, श्री चित्रापूर मठाच्या रथोत्सवांत तिचो प्रयोग जालो आनी मागीर 1983 वर्सा ती पुस्तक रूपान भायर सरली. भगवान शंकर मृगयेक सावन, एके फांतोडेर स्वस्थानाक परतना आनी दारार मारता तेन्ना भायर आयिल्लो मनीस अनवळखी समजून पार्वती ताचेकडेन संवाद करता असो हो प्रसंग एकांकीच्या रुपान उबो केला.

'कौरवांलो कृष्णु' ही एकांकी म्हळचार तांगेल्या पु य नाटकाचोच एकांश. पुराय स्वरूपाचें नाटक ताणी 1956 वर्सा बरयलें. उपरांत 1978 वर्सा ताची एकांकी घडयली. ती 'कुळागर' (फेब्रु. 1983) च्या अंकांत उजवाडाक आयली. अभिजात संस्कृत साहित्यांतल्यो 'व्यक्तिरेखा' आनी प्रसंग कोंकणीत हाडटना ताणी त्या व्यक्तिरेखांचो तोल ढळूंक दिवना. तांगेल्या संवादाची रचना म्हळचार नकसूद फुलांची माळ कशी. काव्यमय आनी शैलीदार संवाद हें तांगेल्या एकांकीचें खाशेलेंपण मानपाक जाय.

कर्नाटकांतल्या कोंकणी हिंदू लोकांच्या देवस्थानच्या प्राकारांत कोंकणी नाटकां खेळपाची परंपरा चलता. पुराय स्वरूपाच्या नाटकांसांगाता केन्ना केन्ना एकांकीचेय प्रयोग जातात.

कर्नाटकांत कोंकणी नाटकाची परंपरा चलता. 1948 वर्साच्या अदमासाक लूईस मास्कारेन्यस हाणी बरयिल्ले 'आब्रावंचें यज्ञदान' ह्या गीतनाट्या उपरांत तितले साहित्यिक तांकीची नाट्यरचना उपरांतच्या पंचविशेक वर्सांमेरेन जाली ना.

चा. फ्रा. दे कोस्ता

लुईस मास्कारेन्यस हांचेच तांकीचो स्वतंत्र प्रज्ञेचो आनी चिंतनशील नाटककार उदयाक आयलो तो म्हळचार चार्लस फ्रान्सीस दे कोस्ता. चा. फ्रा. कोस्ता म्हण काव्याच्या मळार तांकां सगट कोंकणी संवसारांत नामना आसा. फाटलीं चार दशकां तो कवी, गीतकार, पत्रकार आनी नाटककार ह्या मळांचेर आपणाले स्वयंभू प्रतिभेन चकचकता.

'सुणें माजर हासता' ही तांगेली गाजिल्ली एकांकी. तिचें स्वरूप कांयशें लघुनाटकावरी आसा. 1976 वर्सा, मंगळूरांत तिचो पयलो प्रयोग जालो. कल्पकतेचो नदर दिपकावणो अविष्कार म्हण हे एकांकीची नामना जाली.

' विशेंतीचे भाव ' हिवूय तांची गाजिल्ली एकांकी. एका मध्यमवर्गी घराब्याचेर ती आदारल्या. भांगराची आशा धरपी पूत-सुनो, मेल्ले म्हातरेच्या मडयाची कशी विदर्णा करता तें तातूंत मार्मिक रितीन दाखयलां. हे एकांकीचे सुमार पंचविशेक प्रयोग जाल्यात. ' टोमेटो ' आनी ' हांडो उटला ' ह्यो एकांकीय वेगळे विशय आनी मांडणी हांचेखातीर यशस्वी थरल्यात. तांगेल्या चार एकांकीचो संग्रह ' सुणें माजर हासता ' ह्या नांवान पुस्तक रुपान प्रगट जाला.

धर्मिक आनी समाजिक दंभाआड केल्लें मार्मिक व्यंग, मानवीक आनी विज्ञाननिष्ठ नदर. प्रतिकां आनी प्रतिमांची अलंकारीक भाशाशैली हे चा. फ्रा. दे कोस्ताच्या एकांकीचे खाशेले गुण आसात.

गोंयांत, मुंबयत आनी कर्नाटकांत जशी एकांकीची परंपरा आसा तशी खास परंपरा केरळांतल्या कोंकणी समाजामदीं ना. धर्मिक उत्सवानी आनी केन्नाय सामाजिक थरावयल्या कार्यावळीनी कोंकणी एकांकीचे प्रयोग करमणूकीखातीर जातात इतलेंच.

रंगमाचयेर एकांकी तशी आकाशवाणीचेर श्रुतिका वाजता. हालींच्य काळार कांय श्रुतिकांच्यो वेवसायिक स्वरूपांत कॅसेटीय भायर सरतात. श्रुतिकेचो सगळो भरीभार आवाजाचेर आनी संगीताचेरूच आशिल्ल्यान तिका कलात्मक मर्यादा पडटात. तरी लेगीत आकाशवाणी आनी रंगमंच ह्यां दोनूय तंत्रांची बेसबरी जाण आशिल्ले लेखक आपणाले एकांकीचें श्रुतिकेंत रुपांतर करता तेच धर्तीचेर आपणाले श्रुतिकेचो एकांकी रुपकारूय घडयता. आगत्रं घडकेक आकाशवाणीचीं पणजी, मुंबय, मंगळूर आनी धारवाड हीं केंद्रां कोंकणी श्रुतिका नित्यनेमान वितरायतात.

कोंकणी नाटकाक अजून दूरदर्शनाचेर फावो तितली सुवात मेळूना. ती मेळटली तेन्ना रंगमाची, आकाशवाणी ह्या माध्यमावांगडा आनीक एका नव्या माध्यमाची भर पडटली आनी एकांकीचें एक देखणें रुप पळोवपाक मेळटलें.

नाटक आनी कोंकणी रंगमाचो

१. नाटक

नाटक हो एक दृक् आनी श्राव्य असो साहित्य प्रकार आसा. नाटकाचे बाबतींत पळोवप आनी आयकप ह्यो दोन गजाली येतात.

तो एक सामुहीक अविष्कार. नाटककार, दिग्दर्शक, नट आनी प्रेक्षक हांच्या एकामेकांच्या आदारान नाटक उबें जाता. ताका लागून नाटक हें कविता, कथा, कादबरी हाचेपरस वेगळें थरता. सगळचा साहित्य-प्रकारांतल्यान जीवनाचो अणभव प्रकट जाता तसो तो नाटकांतल्यानूय जाता. पूण कथा, कादंबरीचो वो कवितेचो आस्वाद एका वेळार एका रसिकाकूच घेवपाक मेळटा. मात्त नाटक एके व्यक्तिपुरतें मर्यादीत उरनासतना तें एक समुहाखातीर आसता.

नाटकाचो अर्थ

नाटक हाचो मूळ अर्थ अभिनय करप असो आसा. "नट" हें संस्कृत उतर मुळांत प्राकृतांतल्यान आयलां. मूळ उतर "नर्त" म्हळचार नाचपी अशें आसा. नट म्हणजे अभिनय करपी, सवंग करपी आनी नाटक म्हळचार नाटकाच्या रुपान, सवंगाच्या रुपान दाखोवपी वो सादर करपी असो अर्थ रुढ जालो. इंग्लीशींतलें "ड्रामा" हें उतर मूळ ग्रीक उतर "ड्रन" हाचेवयल्यानूच आयलां. ताचो अर्थ, टू डू - कृती करप असोच आसा.

संस्कृत वाङमयांत नाटकाक पंचमवेद लेखला. इ. स. पूर्व सव्व्या शतमानांत भरतमुनिच्या नाट्यशास्त्राची रचना जाली अशें मानतात. भरतमुनीन नाटकाचें म्हत्व सांगताना म्हळां, "नाटकाक लागून परमेश्वर प्रसन्न जाता, तसो तो गंध फुलांनी लेगीत जायना. नाटक म्हळचार जिविताचो हारसो. नाटक मनोरंजनाचें साधन तशें नाटकावरवीं समाज प्रबोधनूय करूं येता."

भरतमुनिचे धर्तेरुच ॲरिस्टोटल सांगता, "नाटक म्हळचार जीवनाची अनुकृती."

आज आमी जें नाटक पळयता, तें आधुनीक स्वरुपाचें नाटक. ह्या आविल्ल्या नाटकाक देशी आनी परदेशी अशी अडेज हजार वर्सांची परंपरा आसा.

पूर्विल्लें दायज

संस्कृत नाट्यपरंपरेंत भास, कालिदास, शुद्रक, भवभूती आदी नाटककारांचें

दायज आमकां लाबलां. हें आमचें निजी दायज. तेचबराबर ग्रीक आनी रोमन रंगमाचयेचे परंपरेनूय आमची भारतीय रंगमाची बळीश्ट केल्ली आसा. थेस्पिस हो पयलो ग्रीक नाटककार. सोफोक्लीझचें नांव चड फाकिवंत जालें तें तागेले, 'इडिपस रेक्स' खातीर. ग्रीक रंगमाचये उपरांत रोमन रंगमाचयेचो उदेव जालो.

अँड्रोनिकस हो आद्य नाटककार अशें मानतात. तो गुलाम आसलो. मागीर ब्रिटीश रंगमाचयेर जबरदस्त नाटककार उदेलो तो शेक्सपिअर. तागेल्या हॅम्लेट, मॅकबेथ, किंग लिअर, ऑथेलो नाटकांनी तो गाजलो. संवसारभर फांकलो.

शेक्सपिअरच्या नाटकांविशीं तागेले अभ्यासक सांगतात, कालप्रवाहाची जाण व्यक्त करपी, मानवी मनाचो व्यापार मांडपी, जिणेंतलीं द्वंद्वां रंगोवपी, सत्यां सांगपी, तेचवरी रंगमाचयेचें सामर्थ्य आनी मर्यादा जाणपी असो तो नाटककार आसलो.

ताचे उपरांत आधुनीक म्हणुये अशे मोलेयर, इब्सेन, जॉर्ज बर्नार्ड शॉ, चेकोव्ह, ब्रेस्त, बेकेट हांणीय संवसारीक रंगमाची समृद्ध केली.

म्हत्वाचे बदल

ह्या अडेज हजार वर्साच्या काळांत रंगमाचयेर लेखन आनी सादरीकरण हातूंत आकांताळे बदल घडले. मानवी संस्कृती विकसीत जायत गेली. ताचें पडबिंब नाटकांत पडलें. दोन महायुद्धाच्या खर परिणामांतल्यान मानवी संस्कृती थरथरली. ताचेंय पडबिंब नाटकान उदेलें. तंत्रीक नदरेनूय बदल घडले. उक्तो रंगमंच बंदीस्त जालो. मुखवटे गळ्ळे. मायक आनी विजेचो सोद लागलो. नटाचो आवाज मायकान प्रेक्षकांच्या कानांक भिडयलो जाल्यार लख्ख आनी वेधक उजवाडान नटाच्या मुखामळावयले हावभाव प्रेक्षकांचे नदरेमुखार स्पश्ट केले. ह्या तंत्रीक सुधारणांक लागून नाटक अदीक प्रभावी आनी परिणामकारक जावपाक पावलें.

नाटक : एक खेळ

नाटकाचे परंपरेचेर अशी एक उडटी नदर माल्ल्या उपरांत आयचे घडकेक आमच्या मुखार जें नाटक आसा ताका पारखून घेवपाचो यत्न करूंया.

भरतमुनी नाटकाक "क्रिडनीयक" म्हणटा. "क्रिडनीयक" म्हळचार खेळ.

आमीय तेच परंपरेन नाटकाक खेळ वा प्ले म्हणटात. खेळांत म्हत्वाचें म्हळ्यार, खेळ पळयतल्याक जसो खेळाचो आनंद भोगूंक मेळूंक जाय तेचपरी तो आनंद खेळ खेळटल्यांकूय तो फाव जावंक जाय. आमगेल्या हौशी नाटकांमदीं

ह्या खेळाचो आनंद कलाकारांक मेळटा पूण धंदेवाईक कलाकारांक तो कितलो मेळटा हाचेविशीं दुबाव आसा.

नाटकांतल्यान व्यक्तिमत्व विकास

आयच्या आधुनीक काळांत नाटचशिक्षण हें मनशाच्या व्यक्तिमत्व विकासाक उपेगी पडटा अशें दिसून आयलां. ज्येष्ठ नाटचकर्मी सर्गेस्त भालबा केळकर हांगेले अणभव ते नदरेन मार्गदर्शक आसात. तांच्या म्हणण्याप्रमाण तांगेले संस्थेंतल्यान जे नाटचशिक्षण घेवन भायर गेले ते ते आयज समाजांत बऱ्या हुद्दयाचेर काम करतात आनी नाटचशिक्षणावरवीं तांच्या व्यक्तिमत्वाचो जो विकास घडलो तो तांकां तांगेल्या जिवितांत उपकाराक पडलो. ह्याच हेतून आयच्या काळांत नाटचशिक्षणाची गरज शिक्षणक्षेत्रांत जाय असो आग्रो आनी सूर आसा.

सुरवेकूच सांगलां, नाटक हो दृक आनी श्राव्य असो साहित्याचो प्रकार. कविता, कथा, कादंबरी ह्या साहित्याच्या प्रकारांत नाटक हो प्रकार तंत्राचे नदरेन अवघड. पूण तो एकदां सादून सर्वांगान यशस्वी जालो जाल्यार ताचेपसून मेळपी खोस उपाट.

तंत्रीक नाटककार

खूब प्रसिद्धी आनी खूब पसो ह्या दोन आकर्शणांक लागून जायते लेखक नाटचलेखन करतात. तातूंतले जायतेजाण सिद्धहस्त लेखक आसतात. कथा, काव्य सारख्या प्रकारांतल्यान ताणी जीवनाचें योग्य अशें दर्शन घडयिल्लें आसता. पूण रंगमाचयेवयली तंत्राची जाण अर्दकुटी उरिल्ल्यान नाटकाच्या मळार तांच्या वाटयाक अपेशूच चड येता.

रंगमाचयेर सदाकाळ वावुरपी दुसरे, फिशाल अशे तंत्रज्ञ आसतात. नाटक बरोवपाची हांकांय ओड लागता. नाटयतंत्रांत फीट् बसूंये अशी नाट्यनिर्मिती ते करपाक शकतात पूण नाटकान जें जीवनाचे यथार्थ दर्शन घडोवपाक जाय तें तांचेकडसून जायना. जीण समजून घेवपाची तांची जाणूच उणी पडटा. ज्या लेखकांक जीवनाची पुराय वळख घडल्या तोच तें जीवन रंगमाचयेर हाडूंक शकता आनी तातूंत तंत्राच्या आदारान नाट्य निर्माण करपाक शकता. ह्या लेखनप्रपंचाक नाट्यसंहिता अशें म्हणटात. नाटकाच्या ह्या आकृतीबंधांत घटना, प्रसंग, पात्रां, संवाद हांचो आसपाव जाता.

नाटककार आनी नाटचसंहिता

नाटक म्हळें म्हणज पयलीं संहितेचो प्रश्न यता. आनी संहिता करपी

नाटककार. नाटकांत नाटककाराक म्हत्व आसपाक जाय. कांयकडेन नाट्लेखन हो कच्चो माल मानून नट, दिग्दर्शक ते नाट्यकृतिचें आपणांक जाय तें करता, थंय नाट्यप्रपंच सकयल्या थराचो थरता. तें नाटक न्हय, तो एक करमणुकीचो कारखानो. ह्या करमणुकीच्या कारखान्यांत प्रेक्षकांक जाय तें मेळू येता आनी थंय ताका नाटककार जबाबदार नासता. प्रेक्षकांक कितें दिवपाचें हें नाटककारानूच थारावपाचें आसता आनी दिग्दर्शक आनी नटसंच हांणी आपणाले मर्यादेंत रावूनच तें प्रेक्षकांमेरेन पावोवपाचें आसता.

सगळ्यांत बरी नाटयसंहिता खंयची ? वेगवेगळे दिग्दर्शक वेगवेगळे तरेन सादर करूंक शकता ती बरी संहिता अशें मानपाक हरकत ना. पूण हो तिचो एक गूण जालो. तिचे हे रुय गुण आसतात. संहिता वो संहितेंतलो विचार तकलेक भिडपी आसल्यार सगळचांत बरें, काळजाक भिडपी आसल्यार वायट न्हय पूण भावना चाळोवपी संहिता ही उणाक पांवडयाची मानतात.

भरतमुनीनूच सांगलां, नाटकावरवीं करमणुकीबरोबर समाजाचें उद्बोधन करपाक जाता. समाजांतल्या अजून अशा नितीमूल्यांचो नाटककारान पुरस्कार करूं येता. तेचपरी अन्याय, अत्याचार हांचो तिरस्कार करूं येता. हाचो अर्थ नाटककाराक समाजसुधारणेचें कंत्राट मेळ्ळां अशेतरेन मात ताणें वागपाक फावना. तशें जालें जाल्यार तो नाटकगृहाचें, सभागृह करतलो आनी उपदेशाचें पाजण प्रेक्षकांच्या बोडार ओतीत रावतलो.

नाटककाराकडेन विचाराचें भांगर आसता पूण आकृतिबंधाचें कसब नासल्यार भांगराचो अलंकार जावपाक पावचो ना.

पुर्विल्ल्या नाटचसंहितांत प्रारंभ, मध्य आनी शेवट असो क्रम आसतालो. सुरवेक एक घटना निर्माण करप मागीर एक पेंच घालप आनी निमाणें तो पेंच सुटावो करप अशी संहितेची मांडावळ आसताली. आतां असो क्रम जरी नासलो तरी संहितेंत घटना, संवर्श आनी संवाद हांचो आस्पाव आसताच.

संवादाचें म्हत्व

नाट्यसंहितेंत संवाद हें माध्यम धरतात. संवादाक लागून कथानकाची गती कायम उरता. पूण संवाद हें माध्यम. संवाद म्हळचार घटना न्हय. देखून संवाद गरज थंयच येवपाक जाय आनी गरज थय थांबपाक जाय. रबर ताणचो तशे संवाद ओडून दवरपाक जायना. कोटी आनी वलूप्यांनी जखडपाक जायना. संवादांतल्यान नाट्यात्मक आशय प्रगट जावपाक जाय.

शेक्सपिअरच्या नाटकांतले संवाद लांबचेलांब आसात. काव्यांत भरिल्ले. तांगेल्या संवादांतलीं "स्वगतां" चड प्रसिद्ध. त्या स्वगांततल्यान पात्रांच्यो भावना, मनांतलीं आंदोलनां शेक्सपिअरान बरेतरेन प्रगट केल्यांत. शेक्सपिअराचे

संवाद काव्यत्म जाल्यार इब्सेन ह्या नाटककाराचे संवाद सामके घरगुती. शेक्सपिअराच्या काव्यात्म संवादांचो प्रभाव भारतीय नाटककारांचेर पडलो. मराठींतले राम गणेश गडकरी हांगेल्या नाटकांनी संवादांतल्यान तांगेलें भाशावैभव प्रगट जाता. पूण मूळ नाट्यवस्तूक तें तारूंक शकनात.

शणै गोंयबाब हांगेल्या कोंकणी नाटकांतूय संवादांल्यान कोंकणी भाशेची गिरेस्तकाय दिश्टी पडटा. ललीत लेखक जेन्ना भाशीक चळवळीचें म्हालगडेपण करता वो आपणायता तेदे वेळार अशे प्रकार घडटा आसूंक जाय.

जे भाशेंत नाटककार नाटक बरयता ते भाशेचेर ताचें प्रभुत्व आसचें लागता. भाशेच्यो लकबी, मोडी ताका खबर आसच्यो पडटात. धांवतल्याक जशे सडसडीत पांय लागता तशी नाटककाराक भास लागता. जांकां भास ना ते बरोवपी अपंगूळ जावन पडिल्ले आसतात.

संवाद नाटकाक गती दिता. आशय व्यक्त करता. हाचेभायर आनीक एक काम करता. तें म्हळचार नाटकांतल्या पात्रांची वळख घडयता. पात्राच्या संवादादयल्यान त्या पात्राचो सभाव, तागेलो बौद्धीक थर, समाजांतलें तागेलें स्थान हाची वळख घडटा.

संस्कृत साहित्यांत संवादाचे बाबतींत एक दंडक आसलो. नाटकांत उच्च आनी मध्यम वर्गांतल्या पात्रांच्या तोंडांत संस्कृत संवाद घालपाचे आनी कनिष्ठ पात्रांच्या तोंडांत प्राकृत संवाद घालपाचे. आज हो भेद, काळाभायरो थरला. पूण प्रादेशिक नाटकांत ज्या समाजाचें वो घटकांचें पात्र लेखनांत येता ताच्या तोंडांत वास्तवांतली तीच भास घालतात. आनी तें चड योग्य दिसता.

संवादांतल्यान प्रसंग रंगता पूण केन्ना केन्ना प्रसंगूच इतलो आशय प्रगट करपी आसता तेन्ना थंय संवादाची गरज नासता. देखीक कवीकुलगुरू कालिदासाच्या "अभिज्ञान शाकुंतल" नाटकांतलो एक प्रसंग घेवंया. शकुंतला जेन्ना कण्वाचो आश्रम सोडून दुश्यंतागेर वचपाक भायर सरता तेन्ना सगळो आश्रम भल्लेल्या गळयान तिका निरोप दिवपाक तयार जाता. उत्कट असो तो प्रसंग. कालिदासान तो कलात्मक नदरेन मांडला. थंय संवादाची गरज ना.

संवाद केन्ना केन्ना फक्त वातावरण निर्मिती करता.

मंत्रपठण, भटपण हो संवादांतल्यान येवपी भाग चड करून वातावरण निर्मिती खातीरूच आसता.

तंत्रीक बाबींची जाण

नाटकाची संहिता तयार करताना नाटककारान संवादाबरोबर नेपथ्य, वेशभुशा, प्रकाश येवजण, अभिनय ह्या दृश्य बाबिंचो तेचपरी संगीत, ध्वनीयेवजण हांचोय विचार करचो पडटा. निखटो विचार न्हय तर ह्या बाबिंचो खोलायेन

अभ्यास करचो लागता.

नाटचसंहितेंत जायती वेशभुशा दाखोंव येता. पूण ती बदलपाचे प्रसंग जर नाटकांत आसत जाल्यार संहितेंत पात्रांक तितलो वेळ दिवपाक जाय. ती जबाबदारी नट वा दिग्दर्शकाची म्हण हात फांपुडप, जबाबदार नाटककाराक सोबपाचें ना.

प्रकाश येवजण नाटचसंहितेक पूरक अशीच आसपाक जाय. विजेची सुविधा आशिल्ल्यान ज्यो जाय त्योच गजाली दाखोंव येता, नाका तांचेर काळोख दवरूं येता.

नाटकांत संगिताक म्हत्व खूब. भारतीय नाटकांत संगीत हो तर अविभाज्य असो भाग. आमचे परंपरेंत कांय संगीत नाटकां तयार जालीं. नाटचसंगीत नांवाचो एक प्रकारुय रुढ जालो पूण ह्या नाटचसंगीतान मूळ नाटकाकडेन खूबच फारकत घेतली. एकाच नाटकांत गद्य विभाग आनी पद्य विभाग अश्यो वणटी तयार जाल्यो. अशा नाटकान संगीतान शेक गाजयलो आनी संहितेतले नाटच खंयचे खंय झिडपून गेलें.

नाटकाक पूरक अशें संगीत दिवपाक संस्कृत नाटकांतलो वाद्यवृंद रंगमाचयेचेरुच बसतालो. पूण आधुनीक नाटकांत तो वाद्यवृंद भीतर गेलो. केन्ना केन्ना पुराय ध्वनींमुद्रीत करून संकलीत केल्ले संगिताचे अंश नाटकांत गरज थंय इफेक्ट म्हण वाजोवपाचेर आतां भर आसा. कांय वेळार ते नाटकाक मदत करतात जाल्यार कांय वेळार नाटकाचो बेरंगूय करून सोडटा.

दिग्दर्शन

रंगमाचयेच्यो सगळयो गरजो भागोवपी एक बरी नाट्संहिता तितल्याच समर्थपणान रंगमाचयेर जैतीवंत जातली जाल्यार नाटककाराचे सर्जनशीलतेचे पात्रतायेचोच दिग्दर्शक आसचो पडटलो. आनी तागेलो नटसंचूय तेच जाणिवेचो आसचो पडटलो. बरी नाट्यसंहिता दिग्दर्शक बरी करपाक शकता वो वाट लावंक शकता पूण वायट नाट्यसंहिता तो बरी करपाक शकना.

दिग्दर्शकाच्या दिग्दर्शनांत ताणे कलाकारांक शिकयिल्लो अभिनय आस्पावता. अभिनय संयमी आसपाक जाय. नट ह्या संयमाच्यो शीम-मेरो हुबता तेन्ना लोक खलनायकाक गाळी मारतात, विनोदी पात्राक माथ्यार घेतात. अशेतरेन प्रेक्षकांची दाद घेवन प्रेक्षकांचे भकीक पडपी कलाकार दिग्दर्शकाक जुमानिना आनी नाट्यसंहितेक लेखिना. अशेतरेचे नट सदांच भुमिका सोदतात. ते नाटक सोदिना. ते नाट्यकलेक सकयलया पांवड्यार पावयतात.

कसबी आनी सर्जनशील दिग्दर्शक सगळचो भावना संयमान व्यक्त करपाक लायता. क्रौर्य, हास्य हांचेर तो नियंत्रण दवरता.

प्रेक्षक : म्हत्वाचो घटक

नाटक ही एक सांघीक कृती. नाटककार, दिग्दर्शक, नटसंच आनी तंत्रज्ञ हांच्या आदारान ती उबी जाता आनी प्रेक्षक नावांच्या घटकान तिका पूर्णताय लाबता. नाटककार जसो मदल्या सगया घटकाचो विचार करता तसो ताणें प्रेक्षक ह्या घटकाचोय विचार करपाक जाय. प्रेक्षक हो एकलो नासता. तो पंगडान आसता. त्या पंगडाची एक अभिरूची आसता. ती अभिरूची ताची संकृताय, ताचो इतिहास हाचेर आदारून आसता. ही अभिरूची, नाटककार प्रभावी संहिता निर्माण करून बदलपाक शकता वो मुदलाक नाटककारूच बाबत आसल्यार तो त्या प्रेक्षकांचे कसलेय अभिरूचीक बळी पडपाक शकता.

एखादी बरी साहित्यकृती रसिकाक थाकाय दिता आनी विचार करपाक लायता. प्रत्यक्ष कसलो विचार दिवचेपरस विचार करपाक लावप हें चड बरें,

ते नदरेन आधुनीक नाटक जंय सोपता थंय तें सुरू जावपाक जाय अशें मानतात. म्हळ्यार नाटक रंगमाचयेर सोपता जाल्यार तें प्रेक्षकांच्या मनांत सुरू जावपाक जाय. बऱ्या नाटकाचें हें लक्षण.

२. कोंकणी रंगमाची

आयज मुक्त गोंयांत कोंकणी साहित्याच्या मळार नदर माल्ल्यार दोन गजाली स्पश्ट दिसतात. पयली गजाल म्हळ्यार कोंकणी साहित्याचो आयज कविता, कथा, नाटक, निबंद आदी वेगवेगळ्या साहित्य प्रकारान समर्थपणान अविष्कार घडला आनी दुसरी गजाल म्हळ्यार कोंकणी साहित्य आयज कोणा समाजापुरतें मर्यादित उरनासतना, समाजांतल्या वेगवेगळ्या थरांतल्यान प्रगट जाता. ह्या आदीं गोंयांत असो प्रतिभेक चंवर कोंकणीबगर खंयचेच भाशेंतल्यान येवंक नासलो, हे एक इतिहासीक सत्य आसा.

कोंकणी साहित्यान हेर भारतीय भासांमदीं आपणाली योग्यताय सिद्ध करपाचो वावर थोड्या काळाभितर करून दाखयला.

रंगमाची : गोंयचे जिणेचें वास्तव दर्शन

गोंयकारांचे जिणेची वास्तवपूर्ण प्रतिमा दाखोवपाची तांक फक्त कोंकणी नाटक आनी कोंकणी रंगमाची हांकांच आसा म्हणपाचो साक्षाकार आयज रसिकाक घडला. दिसानदिस कोंकणी नाटचचळवळ आंग धरपाक लागल्या ताचेवयल्यान हें सिद्ध जाता. खंयच्याय प्रदेशाची रंगमाची ही त्या प्रदेशाच्या

भाशेवयल्यान वळखतात.

ते नदरेन गोंयचे स्वतंत्र रंगमाचयेक कोंकणी भाशेबगर दुसरो पर्याय ना अशेंच म्हणचें पडटलें.

गोंयांत नाटचकलेचें दायज खूब गिरेस्त. गोंयांत जावपी हौशी नाटकांकडेन वा तियात्राकडेन घरांतल्या एकातरी मनशाचो संबंद आसताच. पूर्विल्ल्या काळांतले दशावातारी खेळ, काल्यांतलो संकासुराचो प्रवेश, रणमाले, जागर, तियात्र, खेळतियात्र आदी लोकनाटचंवरवीं हांगचे रंगमाचयेक पोसवण मेळ्ळया.

आधुनिक कोंकणी नाटक

आविल्ल्या कोंकणी नाटकाची बुनयाद शणै गोंयबाबान घाली. तांची "पोवनाचें तपलें," "झिलबा राणो," "मोगाचें लग्न" हीं नाटकां गोंयच्या समाजजीवनांचोच हारसो कशीं दिसलीं तरी तीं परकी नाटकांचीं रुपांतरां, स्वतंत्र कोंकणी नाटकां न्हय.

शणै गोंयबाब हांचे उपरांतचो काळ हो प्रो. रामचंद्र शंकर नायक हांचो काळ. तांगेलें "चवथीचो चंद्र" हें स्वतंत्र नाटकुलें म्हळयार कोंकणी रंगमाचयेच्या इतिहासांतले एक वैशिश्टयपुराय यादस्तिकूच.

गोंय सुटकेआदींचो काळ

गोंय सुटकेपयलीं 1955 - 56 च्या काळांत रंगमाचयेर आयिल्ले पुंडलीक नारायण दांडो हें कोंकणी रंगमाचयेच्या इतिहासाचें एक सोंपण. कारण तांचे "ताची करामत" नाटक हें गोयांतलें आनी सर्वार्थान पयलें कोंकणी नाटक. रचनेन स्वतंत्र, आधुनिक तंत्रान ताची रचना. गोंयच्या समाजजीवनाचें वास्तवपूर्ण आनी कलात्मक चित्रण तशेंच प्रयोगक्षम. दांडेचीं नाटकां आनी पणजी आकाशवाणी वयल्यान वितरायिल्लीं नभोनाटयां कोंकणी रंगमाची प्रस्थापित करपाक उपकाराक पडलीं.

दांडेचे समकालीन कृष्णा लक्ष्मण मोयो. मोयो जितले नाटचकलाकार म्हुण गाजले तितले नाटचलेखक म्हुण गाजलेनात. तांगेलें "तुळीळीचें लग्न" हें एक उल्लेख करपासारखें बरें नाटक.

1950 च्या अदमासाक मुंबयत जावपी आंतरमहाविद्यालयीन एकांकी सर्तींत गोंयकार विद्यार्थ्यांनी केल्ली रंगमाचयेची सेवा गोंयांतली कोंकणी नाटचचळवळ मुखार व्हरपाक कारण जाली.

गोंय सुटकेउपरांत

गोंय सुटकेउपरांत कोंकणीत हेर साहित्याची जितल्या बळान वाड जावंक लागली तितली नाटयप्रकाराची मात जावंक पावली ना. तरी आसताना किसन कामत, विनय सुर्लकार, रामकृष्ण जुवारकार, अशोक कामत हांगी एकांकी आनी नाटयलेखन करून कोंकणी माची तगोवन दवरपाचो यत्न केलो. गोंयातले मराठी रंगमाचयेकडेन सर्त खेळपाइतलें बळगें मात तिचेकडेन आयलें ना.

कला अकादमी नाटक महोत्सव

कोंकणी रंगमाचयेच्या विकासाक गोयांत खरी गती आयली ती 1976 वर्सासावन. ह्या वर्सासावन गोयांत कला अकादमीचे वतीन मराठी नाटयमहोत्सवा बरोबर कोंकणी नाटयमहोत्सव जावपाक लागले. ह्या नाटयमहोत्सवांतल्यान दोन गजाली घडल्यो. गोंयातले नव्या दमाचे लेखक कोंकणीतल्यान नाटयरचना करपाक लागले आनी कॉलेजांतली तरणी पिळगी ह्या प्रकाराकडेन ओडली. खंयचेय प्रगत रंगमाचयेर चलिल्ले नाटयलेखनाचे प्रयोग कोंकणी रंगमाचयेर मौलीक तशेंच रूपांतरीत स्वरूपांत यशस्वीपणान जावपाक लागले आनी कोंकणी रंगमाचयेर खऱ्या अर्थान "नाटयचळवळ" सुरू जाली. कोंकणी रंगमाचयेवयल्या आयच्या फक्त रूपांतरीत नाटकांचीच न्हय तर मुळाव्या (Original) नाटकांची लेगीत भारतांतले प्रगत रंगमाचयेकडेन तुळणा करूंक जायत. कोंकणी रंगमाचयेक फाटलो इतिहास वा अखंडीत अशी परंपरा ना. तरीलेगीत ही इतली प्रगती वा इतल्या वर्साची ही दोंड कशी भरून आयली असो प्रश्न वा दुबाव जरूर पडूं येता.

कोंकणी रंगमाचयेक अखंडीत परंपरा नासली तरी गोंयांत मराठी नाटकाची परंपरा अखंडीतपणान चलताली. गोंयच्या म्हालवजार महाराष्ट्राची वैभवसंपन्न नाटयपरंपरा चालू आसली. आनी हीच उजळ परंपरा, गोंयकार कलाकारांची नाटकांची जाण समृद्ध करपाक कारण जाली. मराठी नाटयपरंपरेक लागून लाबिल्ली ही समृद्ध जाण आनी आपले भासेंतल्यान सहजसुलभपणान घडिल्लो नाटयाचो अविष्कार, ह्या दोन गजालींक लागून कोंकणी रंगमाची आयज गुणाचे नदरेन अभिमानाचे पदवेक पावल्या.

ह्या काळांत कला अकादमीच्या नाटयसर्तीच्या निमतान शंबरांवयर नाटयसंहिता माचयेर आयल्यो. हातुंतल्यो सुमार पन्नासांवयर स्वतंत्र मौलीक स्वरूपाच्यो आसात बाकीच्यो संहिता अणकारीत वो रूपांतरीत आसात. दर वर्सा सर्तीच्या निमतान सुमार 10/15 नाटकां रंगमाचयेर येतात आनी मागीर गोयांत संस्थाच्या फंडाखातीर वो काल्यां जात्रांनी तांचे प्रयोग जावपाक लागतात.

3/4 नाटकांचे ल्हानशे नाट्यमहोत्सवूय वेगवेगळेकडेन जातात. मात 10 ते 15 प्रयोगांमुखार मजल पावना. 'शबै शबै भौजनसमाज' नाटकांसारकें एकादें नाटक पन्नास प्रयोगाच्या घरांत पावता.

ह्या सगतितल्या नाटकांच्या लेखनाचो आनी सादरीकरणाचो पावंडो पळयल्या उपरांत फाटल्या कितल्याश्याच वर्साची पोकळसाण ह्या नाटकांनी भरून काडल्या म्हणपाचें दिसून येता. तेचखातीर कोंकणी रंगमाचयेची वाटचाल तोखणायेची आसा आनी ह्या वावराखातीर गोंय कला अकादमी अभिनंदनाक पात्र थरता.

कोंकणी नाट्यसंहिता

घटना, संघर्श आनी संवाद ह्या तिनूय गुणांनी उपाट आशिल्ल्यो संहिता निर्मुवपाक आमचे कांय नाटककार जैतिवंत जाल्यात. नाटकां बरोवपांत ताणी सातत्यूय राखलां. तातूंत ठळकपणान नांव येता तें पुंडलीक नारायण नायक हांचे. दत्ताराम बांबोळकार, अनिरुद्ध बीर उर्फ उपेंद्र तिबलो, दिलीप बोरकार, श्रीधर कामत, देवदास बाबय हे मौलीक नाटकां रचपांत यशस्वी थरल्यात. त्याशिवाय एन. शिवदास, दत्ता श्री. नायक, रवीन्द्र नमशीकार, विनायक खेडेकार, चंद्रकांत पार्सेकार, रामकृष्ण जुवारकार, तोमाजिन्यू कार्दोज, उदय भेंब्रो, उल्हास बुयांव, जे. एल. गोएश, दिलीपकुमार नायक, डॉ. अरूण हेबळेकार हांचींय मौलीक नाटकां उजवीं थरल्यांत.

अणकारीत वो रूपांतरीत संहिता

अणकारीत वो रूपांतरीत नाटकां हें आयचे कोंकणी रंगमाचयचें एक वैशिष्टय. दोन कारणांखातीर हीं नाटकां माचयेर येतात. पयलें कारण म्हळ्यार कोंकणीत प्रयोगक्षम नाट्यसंहितेचो उणाव आनी दुसरें कारण भारतीय रंगमाचयेर नांवाजलेल्यो समर्थ नाट्यकृती तितल्याच समर्थपणान कोंकणी माचयेर सादर करपाचो हावेस. गरजेक लागून कांय मराठी नाटकां कोंकणीत अणकारीत जाल्यांत, जाल्यार हावेसाक लागून आद्य रंगाचार्य, बादल सरकार, विजय तेंडुलकार, वसंत कानेटकार हांचेसारख्या आयच्या काळांतल्या भारतीय नाटककारांच्या कलाकृतींचे यशस्वी अणकार वा रूपांतरां जाल्यात. संस्कृत आनी ग्रीक नाटकांचेय रूपकार सादर जाल्यात. नागेश करमली, प्रा. प्रकाश थळी, प्रो. शातासाम हेदो, सुरेश काकोडकार, पुरूषोत्तम शिंगबाळ हाणी दोनूय भासांकडेन प्रामाणिक रावून कांय सशक्त संहिता कोंकणीत हाडल्यात. डॉ.

विजय थळी, अशोक भोंसलो, रवींद्र आमोणकार हाणी कांय नाटकांची रूपांतरां करपाचो यशस्वी यत्न केला.

सादरीकरण

समर्थ नाट्यसंहिता तितल्याच समर्थपणान सादर जालीना जाल्यार ती तितलो प्रभाव घालूंक शकना. गोंयकारांची नाटक ह्या प्रकाराची जाण खोलायेची आशिल्ल्यान केन्ना केन्ना मूळ संहितेपरसूय नाटकांचे सादरीकरण अदीक प्रभावी जाल्लें दिश्टी पडटा.

प्रा. प्रकाश थळी, दिगंबर शिंगबाळ, श्रीधर कामत बांबोळकार अशे स्वतंत्र प्रज्ञेचे दिग्दर्शक कोंकणी रंगमाचयेची गिरेस्तकाय थरल्यात. दिग्दर्शनाच्या मळार प्रकाश आचार्य, नागेश कोचकार, भरत नायक, सुरेश काकोडकार, दिलीपकुमार नायक, मधुकर जोशी हाणीय बरी कामगिरी केल्या. एक कश्टी दिग्दर्शक म्हण रवींद्र आमोणकाराचो खास उल्लेख करपाक जाय. अवधूत कामत आनी विजय थळी हांची कल्पकता तांगेल्या दिग्दर्शनात जाणवता.

अभिनयाच्या क्षेत्रात लक्ष ओडून घेवपी जायते उमदे कलाकार झळकल्यात तातूंत भरत नायक आनी अजीत केरकार हीं दोन नावां मुखेलपणान नदरेंत भरतात.

उल्हास पै रायकार, पुरूषोत्तम शिंगबाळ, महादेव नायक, अशोक भोंसलो, सुमंत केळेकार, प्रकाश आचार्य, त्रिविक्रम रायतूरकार, अनिल देसाय, श्याम विर्जिनकार, नारायण कामत, रवींद्र नमशीकार, सिताराम शिंगबाळ, विनयकुमार गावणेकार, रामदास नायक हाणी आपणालें खाशेलें अभिनय कौशल्य दाखयलां.

बायलांचे बाबतींत मात एक दोन फावट दिसपी बायलां परत दिश्टी पडनात. मात एक गजाल खरी, आयज नाटकांत कामां करपाक चलयो आपुण जावन मुखार येता. कोंकणी रंगमाचयेर कांय वर्सां सातत्यान दिशिल्ल्यो, आनी आपणाल्या खाशेल्या अभिनयगुणांक लागून नदरेंत भरिल्ल्यो स्त्री कलाकार म्हळ्यार मीना काकोडकार, सुकांती गावडे, ज्योती नावेलकार, विनंती कासार, स्वरूपा कुंदे, वंदना मळये, नूतन नमशिकार, गीता नायक बिठ्ठोणकार आनी स्मिता सरदेसाय.

नाटकाचीं तांत्रीक आंगां

प्रकाश येवजणेचो कल्पकतेन वापर करपी म्हण उल्हास फुलारी, राजेंद्र तालक, किर्तीकुमार प्रभू, हांगेलीं नावां दोळ्यांमुखार येतात.

ध्वनी-संकलन - संयोजन हे बाबतींत मात कोंकणी रंगमाचयेर कांय आडवाद सोडल्यार खाशेले अशे प्रयोग जावंक नात. पूर्णानंद च्यारी पार्श्वसंगीताचे बाबतींत लक्ष घालता.

नेपथ्याचे बाबतींत आनंद अमोणकार, विनोद तिळवे, रोहिदास गावडे हाणी वास्तवपूर्ण नेपथ्याची उबारणी करपांत कौशल्य दाखयलां. जाल्यार दयानंद भगत, दिलीप धामस्कार, अरूणकुमार साळगांवकार, सुनिल नायक, श्रीधर बांबोळकार, दीपक गाड हाणी नेपथ्याचे रचनेत सुचकता आनी प्रतिकात्मता हांचेर भर दिला.

कोंकणी एकांको

कोंकणी रंगमाचयेच्या वांवरांत कोंकणी एकांकीचो वांटो खूब म्हत्वाचो आसा. पुराय नाटक मूर्त स्वरूपांत येवचे आदीं कोंकणी एकांकीनीच लोकांची भूक भागयल्या. कोंकणी एकांकीतलें लेखन आनी सादरीकरणातले बदल दोळे दिपकावपी थरल्यात.

आयज अकादमीच्या सर्तीनी, विद्यालयीन आनी महाविद्यालयीन स्नेहसंमेलनानी, उत्सवांनी आनी स्थानिक संस्थांच्या सर्तीनी एकांकीचे प्रयोग जातात. कोंकणी एकांकी जितली समृद्ध जातली तितलें कोंकणी नाटक समृद्ध जावपाक पावतलें.

वेवसायिक रंगमाचयेचो उणाव

आयज कोंकणी रंगमाचयेचो सगळो व्याप हौशी रंगमाचयेपुरतोच मर्यादीत आसा. कारण गोयांत तियात्र हो कोंकणी लोकनाटयाचो प्रकार सोडलो जाल्यार वेवसायिक रंगमाची ना. शेंकड्यांनी वर्सांची परंपरा आशिल्ले मराठी रंगमाचयेकूय गोयांत वेवसायिक बैठक ना. पूण एक गजाल खरी. गोयांतली हौशी रंगमाची आयज खंयचे परिस्थितींत संकश्टांत ना. कला अकादमीचे आर्थिक फाटबळ, कांय प्रयोगांतल्यान येवपी येजावळ हातुंतल्यान ना लुकसाण - ना फायदो ह्या तत्वार हांगची रंगमाची चलता. देशांतल्या खंयच्याय भागापरस हांगचे हौशी रंगमाचयेक बरे दीस आयल्यात. फक्त आशिल्ले संदीचो फायदो उठोवपी कलाकार जाय. पूण कोंकणी माची चडानचड समृद्ध आनी समाजाकडेन पावपाक वेवसायिक रंगमाचयेचीं मुळां धरपाक जाय. गोंय, सावंतवाडी, मुंबय आनी कारवार, मंगळूर, कोचिन ह्या भागातल्या समाज-जीवनाचो अभ्यास करून आनी बोलीभाशेची तडजोड स्वीकारून जर नाटयनिर्मिती जायत जाल्यार कोंकणी

मावी अदीक संपन्न जावपाक पावतली.

लोकनाट्य तियात्र

कोंकणी रंगमाचयेचो एक भाग तियात्र. लोकनाट्य ह्या प्रकारांतून ताचें वेगळें मोलावप करचें पडटलें. तियात्रांत साहित्यिक आनी कलात्मक गुणाचो उणाव आसलो तरी गोयांतल्या किरिस्तांव लोकांची सांस्कृतिक भूक भागोवपाचें काम हो लोकनाट्य प्रकार 1892 वर्सासावन करत आयला.

गोंयांभायर कोंकणी नाटक

गोयांभायर महाराष्ट्र, कर्नाटक आनी केरळ राज्यांनी विखरून पडिल्ल्या कोंकणी समाजान कोंकणी संस्कृताय पोटळून धरल्या. ते संस्कृतायेंत नाटक हो भाग वेगळो काडूं नज्जो इतलो तो एकरूप आसा.

नोकरी वेवसायाच्या निमतान मुंबयत येवन रावपी कर्नाटकांतल्या कोंकणी लोकांचो आंकडो व्हड आसा. हिंदू धर्माच्या लोकांच्यो धर्मिक आनी ज्ञातीय स्वरूपाच्यो संस्था आनी मठ आसात. आपणाली सांस्कृतिक भूक भागयताना तांच्यातल्या सर्जनशील कलाकारांनी नाट्याचे उत्कट आनी भावपूर्ण अशे आविष्कार घडयल्यात. हे आविष्कार केन्ना मुंबयत जाल्या आनी तांचे पडसाद कर्नाटकांत तांगेल्या गांवघरा उमटल्यात जाल्यार हे नाट्यप्रयोग तांच्या गांवघरा पयलीं जाल्यात आनी मागीर मुंबयत तांचे कर्मभुयेंत पावल्यात.

1920 वर्साच्या अदमासाक बोळंतूर कृष्ण प्रभु हाणी बरयिल्लें 'चंद्रहास' हें पयलें पुराय स्वरूपाचें संगीत कोंकणी नाटक अशें मानतात. तांच्या उपरांत शिवानंद भट्ट गुलवाडी हांचें नांव नाटककार म्हण मुखार येता. मुंबयत मंगळूरी शैलींतलीं जीं नाटकां सुरू जालीं तांचे श्रेय उमानाथ डोंगरकेरी हांगेल्या 'वज्रमुकूट' ह्या संगीत नाटकाक दिवंचे पडटा. तांच्या उपरांत स्वतंत्र आनी अणकारीत नाटकां रचपांत सुंदर उळ्ळाळ हांचें नांव येता. प्रभाकर आनंदराव मुदुर, पांडुरंग सीताराम तलगेरी, व्यंकट तलगेरी, नरहरीभट्ट कल्याणपूर आदी नाटककारांनी नाटकां रचलीं. हे नाट्यपरंपरेच्या आदारान 1958 वर्सासावन 'कोंकणी साहित्य समिती' कोंकणी नाट्यमहोत्सव मुंबयत घडोवन हाडटा.

मंगळूरी शैलींतले हे नाट्यपरंपरेंत बैंदूर देवराय अय्यगळ हें नांव उठून दिसता. संस्कृत साहित्यावांगडा ताणी परकी भाशेंतल्या अभिजात साहित्याचोय अभ्यास केला.

कर्नाटकांतल्या कोंकणी हिंदू लोकांच्या देवस्थानच्या प्राकारांत कोंकणी

नाटकां खेळपाची परंपरा चलता. होनावरचे बाबुटी नायक हाणी शंबरां वयर नाटकां बरयल्यांत. दांडेली हांगचे के. एन. राव हाणी 1952 ते 62 च्या काळांत उत्सवां खातीर कांय नाटकां बरयल्यांत.

कर्नाटकांतल्या इगर्जाभोंवतणीय कोंकणी रंगभांवयेक पोसवण लाबल्या. कोंकणी एकांकीचे प्रयोग पयलीं धर्मिक थळांचेर, वाठारांनी जावपाक लागले आनी मागीर ताका सामाजीक दाखोवणेचें स्वरूप आयलें. मंगळूरांत 'कोंकणी नाटक सभा,' 'कला संगत' आदी संस्था नाटकांच्यो सर्ती घडोवन हाडटा. डॉन बॉस्को हॉलांत सप्तकांतल्यान एकदां तरी कोंकणी नाटकाचे खेळ जातात. व्ही. जे. पी. साल्दान्य, दोल्फी लोबो काल्सीया, मार्टिन डि सा, एस. एस. मिरांडा, फ्रेड फेर्नांडीस, सिरिल व्हियेगश, विल्फ्रेड रिबींवस हे कांय नाटयलेखक आसात. एका काळार हिंदू आनी किरिस्तांव हांचेमदीं आशिल्ली सांस्कृतिक दोंड सादपाचो यत्न कांय नाटचकृतीवरवीं जावपाक आरंभ जाला.

कर्नाटकांत कोंकणी नाटकाची परंपरा चलता. 1948 वर्साच्या अदमासाक लुईस मास्कारेन्यस हाणी बरयिल्लें 'आब्रावांचें यज्ञदान' ह्या गीतनाटचा उपरांत तितले साहित्यिक तांकीची नाटचरचना उपरांतच्या पंचविशेक वर्सांभितरेन जाली ना.

लुईस मास्कारेन्यस हांचेच तांकीचो स्वतंत्र प्रज्ञेचो आनी चिंतनशील नाटककार उदयाक आयलो तो म्हळयार चार्लस फ्रान्सीस दे कॉस्ता. चा. फ्रा. कोस्ता म्हण काव्याच्या मळार तांकां सगट कोंकणी संवसारांत नामना आसा. फाटलीं चार दशकां तो कवी, गीतकार, पत्रकार आनी नाटककार म्हण आपणाले स्वयंभू प्रतिभेन चकचकता. लुईस मास्कारेन्यस आनी चा. फ्रा. द कॉस्ता हांची तुळणा करताना तांचे भजगतीं एक मुळावो भेद नदर ओडून घेता. तो म्हळयार लुईस मास्कारेन्यस एक देवभक्त कॅथॉलीक जाल्यार चा. फ्रा. दे कोस्ता विद्रोही कॅथोलीक आनी म्हत्वाचें म्हळयार दोगूय प्रतिभावंत. एकल्याची देवभक्ती जाल्यार दुसऱ्याचो विद्रोह तितलोच कलात्मक जावन नाटचकृतींत देंवला.

चा. फ्रा. दे कोस्ता हाणी 'तर्ने तर्ने मोर्ने,' 'मागीरचें मागीर', 'भांगर मनीस' सारक्यो एकापरस एक नाविन्यपुराय नाटकांच्यो रचना केल्यात.

गोंयांत, मुंबयत आनी कर्नाटकांत जशी नाटकाची परंपरा आसा तशी खास परंपरा केरळांतल्या कोंकणी समाजामदीं ना. नारायण नरसिंह पै (1879-1959) सारक्या नाटककारानी थंय कोंकणी नाटकां मोठ्या प्रमाणांत सादर केली. आतां कविता, कथा, धर्मीक साहित्य ह्या बरोबर नाटचरचना जातात. के. अनंत भट सारके गीतकार, संगीत नाटकां रचतात.

गोंयाभायर जावपी नाटकाची एक म्हत्वाची घडणूक म्हळयार 1991 वर्सा सावन, कर्नाटक राज्यांत उडूपी हांगासर जावपी अखिल भारतीय कोंकणी

नाटयमहोत्सव. देशभर विखरून आशिल्ल्या कोंकणी नाटचसंस्थांक तें एक व्यासपिठ लाबलां.

कोंकणी नाटयचळवळीचेर नदर मारतना आशादायक अशें चित्र जरूर दिसता. कारण कोंकणी रंगमाचयेची मदार आयज उमेदी तरनाटयाच्या भुजार आसा. कोंकणी रंगमंचार आयज चडानचड गरज आसा ती कोंकणी नाटककारांची. गोयांतल्या नाटककारांक आयज कोंकणीबगर दुसरो पर्याय ना हें काळान सिद्ध केलां. हीं काळाचीं पावलां हांगचे चडानचड लेखक जेन्ना वळखूंक पावतले तेन्ना हांगची रंगमाची मोटया नेटान फुलतली. कोंकणीतले स्वतंत्र प्रज्ञेचे नाटककार जेदेवेळार भारतीय रंगमंचाखातीर योगदान करपाअितले समर्थ जातले तेदेवेळार कोंकणी माची भारतीय रंगमाचयेचे पंक्तीक येवन बसतली.

आनी तो वावर सुरू जाला.

"कोंकणी रंगमंचार आयज चडानचड गरज आसा ती कोंकणी नाटककारांची. गोंयांतल्या नाटककारांक आयज कोंकणीबगर दुसरो पर्याय ना, हें काळान सिद्ध केलां. हीं काळाचीं पावलां हांगचे चडानचड लेखक जेन्ना वळखूंक पावतले तेन्ना हांगची रंगमाची मोट्या नेटान फुलतली. कोंकणीतले स्वतंत्र प्रज्ञेचे नाटककार जेदेवेळार भारतीय रंगमंचाखातीर योगदान करपाइतले समर्थ जातले तेदेवेळार कोंकणी माची भारतीय रंगमाचयेचे पंक्तीक येवन बसतली.

आनी तो वावर सुरू जाला."

अपुरबाय

प्रकाशन

मुखपृष्ठ छापणावळ
राजेश तळावलीकार, फोंडें